Lila Järvelin

SYYTEASIOIDEN NOPEAN KÄSITTELYN MENETTELY SYYTTÄJÄLAITOKSESSA JA PAHOINPITELYN SOVELTUVUUS NOPEAN KÄSITTELYN MENETTELYYN

2019

samk
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

SYYTEASIOIDEN NOPEAN KÄSITTELYN MENETTELY SYYTTÄJÄLAITOKSESSA JA PAHOINPITELYN SOVELTUVUUS NOPEAN KÄSITTELYN MENETTELYYN

Järvelin, Lila
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Kesäkuu 2019
Sivumäärä: 44
Liitteitä: -

Asiasanat: rikosprosessi, rikosasiat, pahoinpitely, syyttäjät

---

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin Sisä-Suomen syyttäjänviraston toimeksiannosta syyteasioiden nopean käsittelyn menettelyä Syyttäjälaitoksessa sekä pahoinpitelyrikosten soveltuvuutta nopean käsittelyn menettelyyn. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien avulla. Tutkimuksen analysointimenetelmänä käytettiin grounded theory–tutkimusmenetelmää.

Teoriaosassa käsiteltiin syyskuussa 2018 käyttöön otettua nopean käsittelyn menettelyä, jonka tarkoituksena on hoitaa pienillä syyttäjäresursseilla suuria määrä asioita, jotka on mahdollista käsitellä nopeasti. Teoriaosan tarkoituksena oli selvittää lukijalle, mitä nopean käsittelyn menettely on sekä selvittää lukijalle tarkemmin nopean käsittelyn menettelyssä käsiteltäviä asioita ja prosesseja kuten kirjallista menettelyä, esitutkinnan rajoittamista sekä nopean käsittelyn kolmannen asiaryhmän asioita. Teoriaosan lähdemateriaalina käytettiin pääosin nopean käsittelyn menettelystä annettuja linjauspäätöksiä sekä muita Valtakunnansyyttäjänviraston päätöksiä ja tiedotteita, lainsäädäntöä, oikeuskirjallisuutta ja Hallituksen esitystä eduskunnalle koskien lakia Syyttäjälaitoksesta sekä eräitä siihen liittyviä lakeja.

Opinnäytetyössä kuvattiin myös hieman nopean käsittelyn menettelyn prosessia sekä tarkasteltiin tilastoja siitä, miten nopean käsittelyn menettely on lähtenyt käyntiin valtakunnallisesti.

Opinnäytetyön varsinaisen tutkimusosan tarkoituksena oli selvittää pahoinpitelyrikosten soveltuvuutta nopean käsittelyn menettelyyn. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla sekä keskustelemalla Sisä-Suomen syyttäjänvirastossa toimivien henkilöiden kanssa nopean käsittelyn menettelystä. Haastateltavia ei esitelty tutkimuksessa niin, että haastateltavan henkilöllisyys tulisi ilmi. Tutkimuksen tavoitteena oli luoda ohje poliisille siitä, minkälaisia pahoinpitelyasioita voisi ohjata nopean käsittelyn menettelyyn. Tutkimuksen tavoitteessa onnistuttiin ja työn loppuun muodostui hahmotelma ohjeistuksesta, joka rajaa melko tarkkaan nopean käsittelyn menettelyyn soveltuvia pahoinpitelyrikoksia.

RAPID PROCESSING PROCEDURE IN SYSTEM OF PROSECUTION AND THE SUITABILITY OF ASSAULT FOR RAPID PROCESSING PROCEDURE

Järvelin, Lila
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
June 2019
Number of pages: 44
Appendices: -

Keywords: criminal process, criminal procedure, assault, prosecutors

---

This thesis examined the handling of indictments in rapid processing procedure in system of prosecution and how assault is suitable for rapid processing procedure. This thesis has been made for the Prosecutor's office of the Inland Finland. Thesis was done using qualitative research methods. The grounded theory method was used as the analysis method.

The theoretical part of this thesis describes the introduction of rapid processing procedure. Rapid processing procedure was introduced in September 2018. The purpose of rapid processing procedure is to handle large amounts of criminal procedures, which can be handled quickly with small prosecutor resources. The purpose of the theoretical part was to explain to the reader what rapid processing procedure is and to give a detailed description of different rapid processing procedures like written procedure, limiting of preliminary investigation and what is third category of rapid processing procedure. In the theoretical part was used decisions on the rapid processing procedure, legislation, legal literature, Government proposition to Parliament about System of prosecution as source material.

The thesis also described the process of rapid processing procedure and examined the statistics of how rapid processing procedure has started out nationwide.

The purpose of the research part of the thesis was to find out the suitability of the assault offenses for the rapid processing procedure. The survey was made by interviewing and discussing with the persons working in the Inland Finland Prosecutor's office. The interviewees were not presented in the research so that the interviewee's identity would be revealed. The aim of the research was to provide the police with instructions on what types of abuse could be directed to the rapid processing procedure. The goal of research and this thesis was successful. Instructions for suitability of the assault in the rapid processing procedure were compiled as a result of this thesis.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 5
2 OPINNÄYTETYÖONGELMA JA KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT 6
2.1 Teoreettinen viitekehys 7
2.2 Käytettävät menetelmät ja aineiston kerääminen 7
3 SYYTTÄJÄN TEHTÄVÄT JA RIKOSPROSESSI 9
4 SYYTEASIOIDEN NOPEAN KÄSITTELYN MENETTELY SYYTTÄJÄLAITOKSESSA 10
4.1 Nopean käsittelyn menettelyn taustaa 10
4.2 Nopean käsittelyn menettely 12
4.2.1 Kirjallinen menettely 14
4.2.2 Esitutkinnan rajoittaminen 16
4.2.3 Kolmannen ryhmän asiat 17
4.2.4 Nopean käsittelyn menettelyyn soveltumattomat asiat 19
4.2.5 Rikosasioiden yhdistäminen nopean käsittelyn menettelyssä 21
4.2.6 Suppea esitutkinta ja epäonnistunut sakkomenettely 21
5 TOIMINTA NOPEAN KÄSITTELYN MENETTELYSSÄ 22
5.1 Nopean käsittelyn menettelyssä toimivat syyttäjät 22
5.2 Nopean käsittelyn menettely Sisä-Suomen syyttäjänvirastossa 24
5.3 Nopean käsittelyn menettelyn valtakunnallisia tilastoja 24
5.4 Nopean käsittelyn menettelyn prosessi 25
6 PAHOINPITELYASIOIDEN SOVELTUVUUS NOPEAN KÄSITTELYN MENETTELYYN 28
6.1 Pahoinpitely rikoslaissa 28
6.2 Tutkimus pahoinpitelyasioiden soveltuvuudesta nopean käsittelyn menettelyyn 29
6.2.1 Pahoinpitelyasiat nopean käsittelyn menettelyssä nykytilanteessa 30
6.2.2 Pahoinpitelyasioiden soveltuvuus nopean käsittelyn menettelyyn 34
6.2.3 Soveltuvien pahoinpitelyjen rajaus 36
6.2.4 Ohje poliisille 38
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSET 39
LÄHTEET 42

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni on Syyttäjälaitoksen, erityisesti Sisä-Suomen syyttäjänviraston nopean käsittelyn menettelystä. Tässä työssä kerron nopean käsittelyn menettelystä ja selvitän, minkälaiset asiat sopivat nopeaan käsittelyn menettelyyn ja minkälaiset asiat eivät sovi. Tutkimuksessani tutkin erilaisten pahoinpitelyjen soveltuvuutta nopeaan käsittelyyn. Työni toimeksiantajana toimii Sisä-Suomen syyttäjänvirasto.

Keskustellessani harjoitteluni alussa harjoitteluni ohjaajan kanssa opinnäytetyöstä ja sen aiheesta minulle selvisi, että he toivoisivat, että opinnäytetyössäni tutkisin nopean käsittelyn menettelyä, sillä nopean käsittelyn menettely on uusi toimintamalli kaikissa syyttäjänvirastoissa. Se on otettu käyttöön vasta viime vuonna ja sen tarkoituksena on hoitaa pienillä syyttäjäresursseilla suuria määrä asioita, jotka on mahdollista käsitellä nopeasti. Jotta opinnäytetyöni ei olisi ainoastaan esitelmä nopeasta menettelystä, tutkin lisäksi nopeaan menettelyyn soveltuvia tai soveltumattomia pahoinpitelyasioita tarkemmin. Sisä-Suomen syyttäjänvirastossa sekä tulevan Länsi-Suomen alueella on mietitty paljon rajanvetoa siihen, minkälainen pahoinpitely soveltuu nopeaan menettelyyn ja minkälainen ei sovellu. Tämä ongelma nousi esiin opinnäytetyöni varsinaista ongelmaa mietittäessä ja se tuntui sopivalta ongelmalta myös opinnäytetyöhöni.

Teoriaosiossa käsittelen nopean käsittelyn menettelyä sekä siihen kuuluvia erilaisia prosesseja. Kuvaan opinnäytetyössäni myös hieman nopean käsittelyn menettelyn prosessia, jotta lukijan on helpompi saada kuva siitä, mistä on kyse, mistä asiat tulevat ja mihin ne jatkavat matkaansa.

Opinnäytetyöni hyötynä on, että se on ajankohtainen, sillä muutos on erittäin tuore syyttäjänvirastossa. Jos onnistun tutkimuksessani rajaamaan kyllin tarkkaan, minkälaiset pahoinpitelyt soveltuvat nopean käsittelyn menettelyyn, poliisille voidaan mahdollisesti tehdä ohje, jonka avulla he voivat päätellä, mitkä pahoinpitelyt voidaan lähettää sähköisesti nopean käsittelyn menettelyyn ja mitkä lähetetään perinteisesti paperisena pöytäkirjana normaaliin menettelyyn.

2 OPINNÄYTETYÖONGELMA JA KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT

Opinnäytetyöni teoriaosassa selvitän nopean käsittelyn menettelyn prosesseja ja syitä, miksi nopea menettely on otettu käyttöön, mitä hyötyjä siitä on ja minkälaiset säännöt tai lainsäädäntö sitä ohjaa.

Empiriaosassa tutkin pahoinpitelyjen soveltuvuutta nopean käsittelyn menettelyyn. Mikäli pahoinpitely ei sovi kirjalliseen menettelyyn, voiko se silti soveltua nopeaan menettelyyn? Minkälaisia nopean käsittelyn menettelyyn soveltuvat pahoinpitelyt ovat ja minkälaiset tapaukset täytyy siirtää kokonaan pois nopeasta menettelystä? Opinnäytetyöongelmani on: ”Onko mahdollista tehdä selkeää rajausta sille, minkälainen pahoinpitely voidaan käsitellä nopeassa menettelyssä ja minkälainen ei?”

Nykytilanteessa nopean käsittelyn menettelyyn on tarkoitus ohjata vain kirjalliseen menettelyyn soveltuvat pahoinpitelyt, joka on hyvin pieni osa pahoinpitelyistä. Kuten muissakin rikosasioissa nopeassa käsittelyssä, syyttäjä tekee arvion, mikäli asia tulee siirtää normaaliin käsittelyyn. Nykytilanteessa nopeassa käsittelyssä käsitellään jonkin verran pahoinpitelyasioita, jotka eivät jostain syystä sovikaan kirjalliseen menettelyyn, mutta täyttävät silti kaikki nopean käsittelyn menettelyä koskevat kriteerit.

Nopeassa käsittelyssä toimivia henkilöitä haastattelemalla ja heidän kanssaan keskustelemalla saan parasta tietoa siitä, minkälaiset pahoinpitelyt soveltuvat nopeaan käsittelyyn. Nykytilanteessa normaalissa menettelyssä käsitellään asioita, jotka olisi mahdollista käsitellä nopeassa käsittelyssä. Niitä ei ainakaan toistaiseksi ole ohjattu nopean käsittelyn menettelyyn, sillä selkeää ohjeistusta ei ole vielä luotu eikä pahoinpitelyiden ohjaamiselle nopeaan käsittelyyn ole ollut tarvetta.

Opinnäytetyöni ei tähtää kuitenkaan siihen, että osaisin tehdä poliisille valmista ohjeistusta, vaan opinnäytetyöni tavoitteena on tutkia syvällisemmin nopean käsittelyn menettelyyn soveltuvia ja soveltumattomia pahoinpitelyasioita. Tavoitteena on selvittää myös nopeassa käsittelyssä toimivien henkilöiden kantaa siihen, soveltuuko heidän mielestään pahoinpitely rikoksena nopean käsittelyn menettelyyn. Voisi sanoa, että työni tavoitteena on luoda hahmotelmaa mahdolliselle ohjeelle.

2.1 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys muodostuu nopean käsittelyn menettelyä, kirjallista menettelyä, esitutkinnan rajoittamista ja muita nopean käsittelyn menettelyn eri prosesseja koskevasta teoria-aineistosta. Tärkeimpinä lähteinä toimii Valtakunnan syyttäjänviraton nopean käsittelyn menettelystä annettu linjauspäätös sekä sitä täydentävä päätös. Lisäksi käytän apuna muita Valtakunnan syyttäjäviraston ja Sisä-Suomen syyttäjänviraston päätöksiä sekä ohjeistuksia. Lainsäädännöstä olennaisempia nopean käsittelyn menettelyn sisäisiä prosesseja tutkiessa on laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa sekä esitutkintalaki. Itse nopean käsittelyn menettelyä ei ole määritetty laissa, joten sitä koskeva teoria koostuu pääasiassa sitä koskevista ohjeistuksista ja päätöksistä. Pahoinpitelyjä tutkittaessa tutkin rikoslakia ja kirjoja rikosoikeudesta sekä keskeisistä rikoksista. Lisäksi apuna käytetään oikeuskirjallisuutta, etenkin Prosessioikeuden oppikirjaa. Nopean käsittelyn menettelyssä toimivien henkilöiden kanssa käytävien keskustelu- ja haastattelutilanteiden avulla pyrin keräämään tietoa opinnäytetyöongelmani ratkaisuun.

2.2 Käytettävät menetelmät ja aineiston kerääminen

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen, sillä tutkimusongelmani ei ole kovinkaan tarkkaan rajattu, vaan sen tavoitteena on tutkia, selvittää ja ymmärtää soveltuvien ja soveltumattomien pahoinpitelyjen kokonaisuutta. Opinnäytetyöni on oikeudellinen empiirinen tutkimus, koska tutkimuksen kohteena on oikeudellinen ilmiö ja tavoitteena on selvittää, miten ohjeistuksien ja lakien määrittämää toimintaa toteutetaan käytännössä. Tutkimuksessani selvitän, miten nopean käsittelyn menettelystä annetun linjauspäätöksen sisältöä toteutetaan käytännössä. Opinnäytetyöni tavoitteena voisin sanoa olevan nopean käsittelyn menettelyyn soveltuvien asioiden ja etenkin pahoinpitelyjen soveltuvuuden syvällisempi ymmärrys. Tavoitteena on, että opinnäytetyön tekemisen myötä on mahdollista tunnistaa helpommin mahdolliset säännönmukaisuudet koskien nopean käsittelyn menettelyyn soveltuvia pahoinpitelyasioita. Opinnäytetyöni tutkimus ei sisällä määrällistä havainnointia, joten laadullinen tutkimus on senkin puolesta oikeampi valinta kuvaamaan opinnäytetyöni menettelytapaa. Tutkimuksen toteuttamistapa muistuttaa mielestäni hyvin paljon laadullisen tutki-

muksen menetelmiä, sillä haastattelen syvällisesti ja siten pyrin pelkistämään havaintoni nopean käsittelyn menettelyyn soveltuvista ja soveltumattomista pahoinpitelyjutuista mahdollisimman selkeästi ja havaintojeni perusteella selvitän arvoitusta siitä, onko selkeää, pelkistettyä ohjetta mahdollista tehdä vai onko soveltuvuuden määrittely poliiseille liian hankalaa. (Alasuutari 2011; Pitkäranta 2009, 3; Ervasti 2004, 12.)

Opinnäytetyöni empiiriseen osaan kerään tietoa nopean käsittelyn menettelyssä toimivilta henkilöiltä selvittämällä heidän kokemuksiaan ja mielipiteitään liittyen nopean käsittelyn menettelyyn soveltuviin ja soveltumattomiin asioihin ja vertaan sitä olemassa olevaan ohjeistukseen nopean käsittelyn menettelyyn soveltuvista asioista, sillä nykytilanteessa syyttäjät tekevät päätöksen, mikäli asia ei sovikaan nopean käsittelyn menettelyyn. Yritän keskusteluissa nopeassa käsittelyssä toimivien henkilöiden kanssa saada selville, miten he tulkitsevat jo olemassa olevaa ohjeistusta. Keskustelujen ja nopean käsittelyn menettelystä tehtyjen tilastojen avulla havainnoin pois rajattuja asioita ja nopean käsittelyn menettelyyn otettuja asioita. Käytän haastattelumenetelmänä avointa haastattelua ja keskityn tarkkojen kysymyksien sijasta selvitettävään ilmiöön. Luon muutamia kysymyksiä, joista haluan tietää, mutta esitän tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä, joten haastattelutilanteen alussa ei ole täysin selvillä, mitä kaikkea haluan kysyä. Haastattelujen pohjalta on tarkoitus muotoilla sääntöjä, jotka ohjaavat mahdollisesti muodostuvaa ohjetta. (Alasuutari 2011).

Tutkimukseni alussa kerään mahdollisimman paljon tietoa nopean käsittelyn menettelyssä toimivilta henkilöiltä, ja analysoin sekä puen sanoiksi keräämääni tietoa, ja yritän hahmottaa kokonaisuutta haastattelujen jälkeen. Haastattelutilanteiden aikana keskustellessamme on mahdollista jo saada selville rajausta sopiville ja sopimattomille jutuille. Tekemäni haastattelut eivät ole tarkkoja kyselyitä tai haastatteluja, koska niitä olisi vaikeaa luoda siten, että jotain ei unohtuisi. En välttämättä osaa kysyä kaikkea, jota minun on työssä onnistuakseni hyvä saada selville. Tästä syystä avoin haastattelu, syvällisempi keskustelu on parhain mahdollinen tapa hyvään lopputulokseen.

Tutkimukseni analysointimenetelmä muistuttaa laadultaan hieman grounded theory–aineistoon pohjautuvaa niin sanottua ”ankkuroitu teoria” -tutkimusmenetelmää, sillä

sen tarkoituksena on luoda uutta teoriaa nykytilanteessa lähes ainoastaan käytännössä toteutettavasta menettelymallista. Tutkimuksessani syntyvä teoria ja tutkimuksen rakenne syntyy ja kehittyy tutkimuksen aikana aineistonkeruun ja analyysin vuorovaikutuksessa. Koska tarkoituksena on luoda avointen haastattelujen pohjalta uutta teoriaa, en voi ainoastaan ensin koota aineistoa ja sitten analysoida sitä, vaan analysointia tulee tehdä koko prosessin rinnalla aineistoa kootessa ja teoriaa luodessa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 164-167; Pitkäranta 2009, 3, 93.)

3 SYYTTÄJÄN TEHTÄVÄT JA RIKOSPROSESSI

Syyttäjänä voi toimia oikeustieteen ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö pois lukien kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittaneet henkilöt. (Laki Syyttäjälaitoksesta 32/2019, 16§).

Syyttäjän tärkein tehtävä on huolehtia siitä, että rikoksesta seuraa lain vaatima rangaistus. Laissa Syyttäjälaitoksesta määritellään, että syyttäjän tulee huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänään olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla. Syyttäjä tekee itsenäisesti ja riippumattomasti päätösvaltaansa kuuluvat, rikosoikeudellisen vastuun toteuttamista koskevat ratkaisut käsiteltävänään olevassa rikosasiassa (Laki Syyttäjälaitoksesta 32/2019, 9-10§.)

Esitutkinnassa selvitetään epäiltyjä rikoksia ja valmistellaan näitä syyttäjien käsiteltäväksi. Syyttäjän tehtäviin ei siis kuulu esitutkinnan suorittaminen. Esitutkinnan suorittaminen kuuluu esitutkintaviranomaisille. Esitutkintaviranomaisena toimii pääsääntöisesti poliisi. Poliisin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat Rajavartiolaitos, Tulli ja Puolustusvoimat. Esitutkinnassa esitutkintaviranomainen ja syyttäjä tekevät kuitenkin yhteistyötä, jotta rikosepäily tulee selvitetyksi riittävässä laajuudessa. Syyttäjän tehtävä on suorittaa esitutkinnan perusteella syyteharkinta, jossa hän ratkaisee, nostetaanko asiassa syyte vai luovutaanko enemmistä toimenpiteistä. (Jokela 2012, 171; Syyttäjälaitos 20.9.2017.)

Syyttäjä nostaa syytteen, jos on todennäköistä syytä epäillä, että esitutkinnassa syylliseksi epäiltynä kuulusteltu henkilö on syyllistynyt rikokseen. Syyttäjä voi myös tietyin edellytyksin luopua syytteen nostamisesta tekemällä päätöksen syyttämättä jättämisestä, vaikka riittävä näyttö syytteen nostamiseen olisi olemassa. Lisäksi syyttäjä voi jo ennen syyteharkinnan aloittamista tehdä päätöksen, että esitutkintaa ei toimiteta tai jo aloitettu esitutkinta lopetetaan. Näin voidaan toimia, jos asia vaikuttaa siltä, että syyttäjä jättäisi syytteen kuitenkin nostamatta, vaikka esitutkinta suoritettaisiin loppuun. Tätä menettelyä kutsutaan esitutkinnan rajoittamiseksi. (Syyttäjälaitos 20.9.2017.)

Syyte johtaa asian käsittelyyn rikosoikeudenkäynnissä tuomioistuimessa, jossa ovat mukana vastaaja eli rikoksesta syytetty sekä syyttäjä. Rikosoikeudenkäynnissä mukana voi olla myös asianomistaja eli rikoksen uhri. Asianomistaja voi olla luonnollinen tai juridinen henkilö ja asianomistajia voi olla myös useampia. Näistä oikeudenkäynnin osapuolista käytetään yhteisnimitystä asianosaiset. Oikeudenkäynnissä voi olla mukana myös todistajia, joiden havaintojen tai asiantuntemuksen avulla asiaa yritetään selvittää. (Jokela 2012; Käräjäoikeudet 19.6.2018.)

4 SYYTEASIOIDEN NOPEAN KÄSITTELYN MENETTELY SYYTTÄJÄLAITOKSESSA

4.1 Nopean käsittelyn menettelyn taustaa

Toukokuussa 2015 valtakunnansyyttäjä asetti selvityshenkilöt selvittämään syyttäjälaitoksen uudelleenorganisointia joko neljän viraston tai yhden viraston mallin mukaisesti. Selvityksen tarkoituksena oli tarkastella syyttäjälaitoksen uudistamista erityisesti toiminnan lähtökohdista. Selvityksessä päädyttiin esittämään uudeksi organisaatiomalliksi yhden viraston mallia. Laajan lausuntokierroksen päätteeksi, selvitys luovutettiin oikeus- ja työministeri Jari Lindströmille, joka 24.5.2016 linjasi, että syyttäjälaitos organisoidaan yhdeksi virastoksi. Samana päivänä Oikeusministeriö asetti hankkeen, jossa tehtävänä oli valmistella syyttäjälaitoksesta annetun lain ja sii-

hen liittyvien asetusten muutokset. Hallitus antoi eduskunnalle esityksen laiksi Syyttäjälaitoksesta maaliskuussa 2018 ja eduskunta hyväksyi marraskuussa 2018 hallituksen esitykseen HE 17/2018 sisältyvien 1.–12. lakiehdotuksen sisällön lakivaliokunnan mietinnön mukaisena. (Valtakunnansyyttäjänvirasto 10.1.2019.)

Lopulta 11.1.2019 presidentti vahvisti lait, jotka sisältyvät eduskunnan vastaukseen hallituksen esitykseen laiksi Syyttäjälaitoksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Presidentin vahvistamat lait tulevat voimaan 1.10.2019. (Valtakunnansyyttäjänvirasto 10.1.2019.)

Syyttäjälaitoksen organisaatiouudistuksen myötä, 1.10.2019 alkaen nykyiset yksitoista paikallista syyttäjänvirastoa sekä valtakunnansyyttäjänvirasto aloittavat toimintansa yhtenä virastona. Uudistuksen myötä syntyy Syyttäjälaitos-niminen virasto, joka koostuu keskusyksiköstä eli valtakunnansyyttäjän toimistosta sekä viidestä syyttäjäalueesta, jotka ovat Länsi-Suomi, Itä-Suomi, Pohjois-Suomi, Etelä-Suomi ja Ahvenanmaa. (HE 17/2018; Oikeuslaitos 11.1.2018; Valtakunnansyyttäjänvirasto 10.1.2019.)

Syyttäjälaitoksen organisaatiouudistuksen tavoitteena on kehittää syyttäjälaitoksen toimintaa ja lisätä sen tuottavuutta, jotta syyttäjälaitos voisi toteuttaa toimintaansa vähenevistä resursseista huolimatta siten, ettei kansalaisten oikeusturva heikkene. Osana uudistusta syyttäjälaitos on jo 1.9.2018 ottanut käyttöön uuden, erityisen rikosasioiden nopean käsittelyn. (HE 17/2018; Oikeuslaitos 11.1.2018; Valtakunnansyyttäjänvirasto 10.1.2019.)

Apulaisvaltakunnansyyttäjä Raija Toiviainen antoi päätöksen syyteasioiden nopean käsittelyn menettelystä syyttäjänlaitoksessa 19.6.2017. Syyteasioiden nopean käsittelyn menettely otettiin käyttöön vuoden 2018 alussa Oulun ja Lapin syyttäjänvirastojen alueilla. Koko Suomen alueella nopean käsittelyn menettely otettiin käyttöön viimeistään 1.9.2018. Valtakunnansyyttäjä Raija Toiviainen antoi täydentävän päätöksen rikosasioiden nopeasta käsittelystä 28.9.2018 pian menettelyn valtakunnallisen käyttöönoton jälkeen. Nopean käsittelyn menettely perustuu näihin kahteen Raija Toiviaisen antamaan linjauspäätökseen sekä Hallituksen esitykseen eduskunnalle

laiksi Syyttäjälaitoksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. (HE 17/2018; Oikeuslaitos 11.1.2018; Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2017 & 2018, 022/35/16.)

Hallituksen esityksessä eduskunnalle koskien lakia Syyttäjälaitoksesta sekä eräitä siihen liittyviä lakeja arvioitiin, että toiminnan tehostaminen keskittämällä nopeasti käsiteltäviä asioita määrättyjen syyttäjien hoidettavaksi vapauttaisi varovasti arvioiden kymmenen henkilötyövuotta suuremman syyttäjien työpanoksen vaativampiin asioihin kuin nykyisin. Arvio perustuu nopean käsittelyn menettelyn kaltaiseen työnjakoon, jota on jo toteutettu Helsingin syyttäjänvirastossa ja erilaisia kokeiluja on tehty monessa muussa syyttäjänvirastossa. Kuitenkin tarkempi taloudellisten vaikutusten arvioiminen on vaikeaa etukäteen, koska toiminnan tehostuminen toteutuu organisaation rakenteen ja menettelytapojen uudistamisen sekä muiden rikosasioiden käsittelyketjuun kuuluvien viranomaisten kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisen tuloksena. (HE 17/2018, 4.1.)

4.2 Nopean käsittelyn menettely

Nopean käsittelyn menettelyn tavoitteena on vapauttaa muiden normaalissa menettelyssä toimivien syyttäjien työaikaa ja työtaakkaa vaativampiin ja yhteiskunnallisesti merkittävämpiin muihin syyttäjäntehtäviin ja lyhentää näidenkin asioiden käsittelyaikoja. Työaikaa ja työtaakkaa vapautetaan siirtämällä yksinkertaisia, helposti ratkaistavissa olevia asioita nopeassa käsittelyssä päätoimisesti työskenteleville syyttäjille. Nopeassa käsittelyssä tehtävään määrätyt syyttäjät ratkaisevat suuria määriä yksinkertaisia asioita, joiden ratkaiseminen ei vaadi syyttäjiltä asian materiaaleihin perehtymisen lisäksi erityistä oikeudellista pohdintaa eikä muita toimia, jotka mahdollisesti viivyttäisivät asian ratkaisua. Tällaisia asian ratkaisua viivyttäviä asioita voi olla esimerkiksi lisätutkintapyynnön tarve tai asian sovitteluun lähettäminen. Mikäli asia ei jostain syystä sovellu nopeaan käsittelyn menettelyyn se siirrettään uudelleenjakoon ja käsitellään normaalissa menettelyssä. (HE 17/2018, 3.1; Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2017, 022/35/16.)

Nopean käsittelyn menettelyn tavoitteena on lisäksi yhdenmukaistaa syyttäjien ratkaisuja ja lisätä niiden laatua. Tavoitteena on myös parantaa mahdollisuuksia tasata

työtaakkaa valtakunnallisesti yksinkertaisia työtehtäviä siirtämällä. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää aktiivista yhteistyötä syyttäjänvirastojen sekä tulevien alueiden kesken. Riittävän valtakunnallisen yhdenmukaisuuden toteutumiseksi keskeiseen asemaan nousevat nopean käsittelyn vastuuhenkilöt ja tiiminvetäjät. Lisäksi Valtakunnansyyttäjänvirasto järjestää säännöllistä koulutusta nopeassa käsittelyssä aloittaville ja toimiville syyttäjille. (Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2017 & 2018, 022/35/16.)

Rikosasioiden nopeassa käsittelyssä asioiden käsittelyyn saa kulua enintään kaksi viikkoa niiden vireille tulosta. Mikäli nopeaan käsittelyyn saapunut asiakirja ei sovellukaan nopeaan käsittelyyn, sen voi siirtää normaaliin menettelyyn toiselle syyttäjälle. Myös nopeassa käsittelyssä päätoimisesti toimiva syyttäjä voi tarvittaessa tehdä lisäksi muita kuin nopeassa menettelyssä tehtäviä asioita, mutta nopeassa menettelyssä hoidettavat asiat tulee hoitaa vaaditussa kahden viikon enimmäiskäsittelyajassa. (Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2017, 022/35/16.)

Nopeassa käsittelyssä hoidetaan tyypillisesti esitutkinnan rajoittamisia, kirjalliseen menettelyyn meneviä asioita sekä tietyin edellytyksin myös sellaisia asioita, jotka eivät ole soveltuneet kirjalliseen menettelyyn eli niin sanottuja kolmannen ryhmän asioita. Nopeassa käsittelyssä voidaan käsitellä kaikki pöytäkirjat, jotka ovat syntyneet epäonnistuneen sakkomenettelyn seurauksena sekä kaikki pöytäkirjat, jotka on tutkittu esitutkintalain 3 luvun 14 pykälän mukaisessa suppeassa esitutkinnassa. Nopeassa käsittelyssä samaa vastaajaa eli asiasta syytettyä henkilöä koskevat rikosasiat yhdistetään mahdollisuuksien mukaan kuten normaalissa menettelyssä. (Sisä-Suomen syyttäjänviraston sisäinen ohjeistus 27.8.2018; Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2017 & 2018, 022/35/16.)

Nopean käsittelyn menettelyn koordinaattorina valtakunnansyyttäjän antamien linjauspäätöksen mukaisesti toimii valtionsyyttäjä. Koordinaattorin tehtävä on seurata ja kehittää nopean käsittelyn menettelyn toimintaa sekä siihen liittyvää esitutkintayhteistyötä valtakunnallisesti. Koordinaattori on vastuussa nopean käsittelyn menettelyn tavoitteiden toteutumisen seurannasta sekä valtakunnallisen yhdenmukaisuuden toteutumisen seurannasta. Koordinaattori seuraa lisäksi nykyisten syyttäjänvirastojen, tulevien alueiden työmäärien kehitystä ja tarvittaessa tekee aloitteita työmäärien

tasaamisesta siirtämällä nopeasti käsiteltävien asioiden syyttäjäntehtäviä toisen viraston, vastaisuudessa toisen alueen syyttäjille. (Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2017 & 2018, 022/35/16.)

4.2.1 Kirjallinen menettely

Kirjallinen menettely liittyy nopean käsittelyn menettelyyn olennaisesti, sillä suurin osa kirjallisessa menettelyssä käsiteltävistä asioista voidaan hoitaa nopeassa käsittelyssä.

Kirjallisessa menettelyssä asiassa ei järjestetä ollenkaan suullista pääkäsittelyä vaan asia ratkaistaan ainoastaan kirjallisen aineiston perusteella tuomioistuimen kansliakäsittelyssä. Tuomio tai päätös tulee perustaa vain syytteessä esitettyihin seikkoihin, vastaajan tunnustukseen, asianosaisten mahdollisiin kirjallisesti esittämiin taikka heidän suullisesti esittämiinsä, pöytäkirjattuihin vaatimuksiin, vastauksiin tai lausumiin sekä muuhun asian käsittelyssä syntyneeseen kirjalliseen aineistoon. Käräjäoikeudelle toimitettua esitutkintapöytäkirjaa saadaan käyttää tuomion tai päätöksen perusteena ainoastaan siltä osin kuin asianosaiset ovat siihen vedonneet. (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997, 5 a luku 7 §; Linna 2012, 140-141.)

Kirjallisessa menettelyssä tuomari ratkaisee asian ja päätös annetaan ennakkoon ilmoitettuna päivänä. Käräjäoikeuden tulee ilmoittaa tuomion tai päätöksen antamispäivä hyvissä ajoin ennen ratkaisun antamista. Myös käräjänotaarit voivat ratkaista asioita kirjallisessa menettelyssä, jos kyse on ainoastaan sakkorangaistuksesta. Syyte voidaan hylätä myös kirjallisessa menettelyssä. (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997, 5 a luku 8 §; Linna 2012, 139-143.)

Rikosasioiden kirjallinen menettely on otettu käyttöön vuonna 2006. Sen käyttöönoton tarkoituksena oli rikosasioiden käsittelyn keventäminen ja tehostaminen sekä lisäksi aiheettomien poissaolojen aiheuttamien ongelmien lieventäminen. Aiheettomat poissaolot istuntotilaisuuksista aiheuttivat tuomioistuinlaitoksen tyhjäkäyntiä ja resursseja meni hukkaan. Kirjallisen menettelyn hyötynä onkin käytettävien resurssien määrän mitoittaminen rikosasian laatuun, sillä kaikki rikosasiat eivät edellytä

yhtä perusteellista käsittelyä. Kirjallisessa menettelyssä on mahdollista käsitellä pienemmillä resursseilla tunnustettuja muita kuin törkeimpiä rikoksia. Resursseja säästyy, sillä syyttäjää, vastaajaa tai asianomistajaa ei tarvitse kutsua paikalle, eikä järjestää istuntotilaisuutta. (Linna 2012, 139-143.)

Asia voidaan ratkaista kirjallisessa menettelyssä, ilman pääkäsittelyä, mikäli mistään syytteessä tarkoitetusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Lisäksi vastaajan tulee tunnustaa syytteessä kuvattu teko sekä luopua käräjäoikeudelle antamallaan nimenomaisella ilmoituksella oikeudestaan suulliseen käsittelyyn ja suostua asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä. Vastaajan on lisäksi pitänyt olla teon tehdessään täysi-ikäinen ja asianomistaja on ilmoittanut esitutkinnassa, että hän suostuu asian käsittelyyn kirjallisessa menettelyssä tai hänellä ei ole vaatimuksia asiassa tai pääkäsittelyn toimittaminen on asian selvitettyyn tilaan nähden myös kokonaisuutena arvioiden tarpeetonta. (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997, 5 a luku 1 §.)

Kirjallisessa menettelyssä rangaistukseksi ei voida tuomita ankarampaa rangaistusta kuin yhdeksän kuukautta ehdotonta tai ehdollista vankeutta. Myös yhdyskuntapalvelurangaistus on kirjallisessa menettelyssä mahdollinen. Kuitenkaan vastaajaa ei yli kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen voi kirjallisessa menettelyssä tuomita ilman, että vastaajalle on varattu tilaisuus suullisen lausuman antamiseen. Tilaisuus on vastaajalle vapaaehtoinen ja vastaaja voi sen halutessaan jättää käyttämättä. Kuulemistilaisuudessa voidaan käydä myös seuraamuskeskustelu, jossa vastaaja voi ottaa kantaa määrättävän rangaistuksen lajiin ja ankaruuteen. (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997, 5 a luku 1 §; Linna 2012, 140-143.)

Useimmat tavalliset, lievät sekä jopa muutamat törkeät rikokset soveltuvat kirjalliseen menettelyyn. Kirjalliseen menettelyyn soveltuvia rikoksia ovat esimerkiksi varkaus, pahoinpitely ja törkeä rattijuopumus. (Linna 2012, 140-141.)

Kirjallisen menettelyn edellytyksenä on, että vastaaja ilmoittaa menetelleensä syytteessä kuvatulla tavalla. Vastaajan ei tarvitse hyväksyä teon rikosoikeudellista arviota vaan vastaaja voi esimerkiksi vedota siihen, että tekoa on pidettävä vain lievänä

pahoinpitelynä pahoinpitelyn sijasta. Mikäli vastaaja kuitenkin vetoaa rangaistavuuden poistaviin seikkoihin, asia tulee käsitellä normaalimenettelyssä. Rangaistavuuden poistava seikka voi olla esimerkiksi hätävarjelu. (Linna 2012, 142.)

Alaikäisten tekemiä asioita ei käsitellä kirjallisessa menettelyssä kasvatuksellisista syistä, koska nuoren henkilökohtainen läsnäolo tuomioistuimessa saattaa edistää pidättäytymistä uusista rikoksista. (Linna 2012, 142).

4.2.2 Esitutkinnan rajoittaminen

Nopeassa käsittelyssä ratkaistaan pääasiallisesti kaikki esitutkinnan rajoittamisesitykset. Niissä tapauksissa, jossa rajoittamisesitys koskee asiaa, joka on tullut vireille syyttäjälle tehdyllä ennakkoilmoituksella jo aiemmin, ratkaisee rajoittamisesityksen ennakkoilmoitukseen nimetty syyttäjä. Poikkeustapauksissa, kuten erityisosaamista vaativissa rajoittamisasioissa, voidaan rajoittamisesitys ohjata muun kuin nopean käsittelyn syyttäjän ratkaistavaksi. (Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2018, 022/35/16.)

Esitutkintaa voidaan rajoittaa sellaisissa tapauksissa, joissa tutkinnanjohtaja ja syyttäjä ovat esitutkinnan rajoittamisesta yhtä mieltä. Esitutkintaa ei voi rajoittaa, mikäli tutkinnanjohtaja ja syyttäjä ovat asiasta eri mieltä. Tutkinnanjohtaja tekee esityksen tutkinnan rajoittamisesta ja syyttäjä päättää oman harkintansa mukaan, suostuuko hän esitykseen. Syyttäjän tulee ilman aiheetonta viivytystä ottaa esitys käsittelyynsä. Syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä päättää, ettei esitutkintaa toimiteta tai että se lopetetaan eli rajoittaa esitutkintaa, mikäli syyttäjä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tulisi jättämään syytteen nostamatta eikä tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista. (Esitutkintalaki 805/2011, 3 luku 10 §; Tolvanen & Kukkonen 2011, 61.)

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 ja 8 §:n perusteella esitutkinnan rajoittamista pohdittaessa kyseeseen tulevat tapaukset, joissa syyttäjä voisi jättää syyttämättä, mikäli rikoksesta ei olisi odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakko ja tekoa voisi kokonaisuutena arvostellen pitää vähäisenä tai, mikäli teki-

jä on ollut tekohetkellä alle kahdeksantoista vuotta ja rikoksesta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai enintään kuutta kuukautta vankeutta ja teon katsotaan johtuvan enemmän ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta kuin piittaamattomuudesta lakia kohtaan. Syyttäjä voi jättää syytteen nostamatta myös, mikäli oikeudenkäyntiä ja rangaistusta olisi pidettävä kohtuuttomana tai tarkoituksettomana ottaen huomioon rikoksesta epäillyn ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto tai muu epäillyn toiminta tekonsa vaikutusten estämiseksi tai poistamiseksi, hänen henkilökohtaiset olonsa, teosta hänelle aiheutuvat muut seuraukset, sosiaali- ja terveydenhuollon toimet tai muut seikat. Lisäksi syyttäjä voi jättää syytteen nostamatta rikoskonkurrenssin perusteella eli rikoksesta annettava rangaistus ei olennaisesti vaikuttaisi toisesta tai toisista rikoksista tuomittavaan rangaistukseen, joka rikoksentekijää jo odottaa. Lisäksi syyttäjä voi päättää jättää syytteen nostamatta, mikäli asian käsittelyn jatkamisesta aiheutuvat kustannukset olisivat epäsuhteessa asian laatuun ja mahdolliseen seuraamukseen. (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997, 1 luku, 7-8 §; Tolvanen & Kukkonen 2011, 61-62, 133.)

Esitutkinta on rajoittamisesta huolimatta kuitenkin aloitettava uudelleen, jos siihen asiassa ilmenneiden uusien seikkojen vuoksi on perusteltu syy. (Esitutkintalaki 805/2011, 3 luku 10 §).

4.2.3 Kolmannen ryhmän asiat

Nopeassa menettelyssä voidaan käsitellä myös asioita, jotka eivät ole jostain syystä soveltuneet kirjalliseen menettelyyn. Näitä kutsutaan kolmannen ryhmän asioiksi. Toisin kuin kirjallisissa asioissa, kolmannen ryhmän asioissa voi olla myös kiistettyjä asioita, joiden käsittely tuomioistuimessa voi vaatia myös vähäistä henkilötodistelua. Kolmanteen asiaryhmään kuuluvat rikosasiat, jotka on mahdollista ratkaista nopeasti, mutta eivät sovellu kirjalliseen menettelyyn esimerkiksi kiistämisen ja todistelun tarpeen vuoksi. Kolmannessa asiaryhmässä käsiteltävät asiat täyttävät aina kaikki seuraavat kriteerit:

1) vain yksi epäilty
2) vain yksi teko tai yksinkertainen tekokokonaisuus

3) pöytäkirjan sivumäärä ei ylitä 20 sivua.
4) jutussa on korkeintaan yksi asianomistaja ja yksi todistaja
5) rikoksesta epäilty on täysi-ikäinen, ja
6) jutun sovittelu ei ole kesken.

ja jutussa on kyse jostakin tai joistakin seuraavista rikoksista:

Liikenneturvallisuuden vaarantaminen
Törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen
Rattijuopumus
Törkeä rattijuopumus
Vesiliikennejuopumus
Kulkuneuvon luovuttaminen juopuneelle
Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta
Varkaus
Näpistys
Kätkemisrikkomus
Väärennys
Vahingonteko
Lievä vahingonteko
Lievä petos
Lievä pahoinpitely
Vaarallisen esineen hallussapito
Toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapito
Huumausaineen käyttörikos
(Sisä-Suomen syyttäjänviraston sisäinen ohjeistus 27.8.2018; Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2017, 022/35/16.)

Kolmannen asiaryhmän asiat eivät kuitenkaan rajoitu ainoastaan edellä esitettyyn valtakunnansyyttäjänviraston linjauspäätöksessä sekä sisäisessä, myös poliisille jaetussa ohjeistuksessa esitettyyn rikosnimikeluetteloon, sillä luettelon nimikkeet ovat vain esimerkkejä rikoslajeista, joissa tyypillisesti esiintyy nopeaan käsittelyyn soveltuvia tapauksia. (Sisä-Suomen syyttäjänviraston sisäinen ohjeistus 27.8.2018; Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2017, 022/35/16.)

Linjauspäätöksessä esitetyn luettelon on tarkoituksena määrittää, mitä asioita nopeaan käsittelyyn lähetetään. Nopean käsittelyn syyttäjä voi oman harkintansa mukaan käsitellä myös nopeaan käsittelyyn vahingossa ohjautuneita muita asioita, mikäli niiden siirtäminen normaaliin käsittelyyn olisi epätarkoituksenmukaista ja ne ovat soveltuvia nopeaan käsittelyyn. Lisäksi nopeassa käsittelyssä syyttäjä voi oman harkinnan mukaan käsitellä myös muita asioita kuin nopean käsittelyn syyteharkintaan soveltuvia rikosjuttuja, mikäli ne ovat yksinkertaisia ja sopivat luonteensa puolesta nopeaan käsittelyyn. Näistä edellä mainituista asioista ei kuitenkaan saa aiheutua haittaa muiden asioiden hoitamiselle tai nopean käsittelyn linjauspäätöksessä määrättyjen tavoitteiden ja enimmäiskäsittelyajan toteutumiselle. (Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2017 & 2018, 022/35/16.)

Nopean käsittelyn syyttäjät hoitavat pääasiassa kolmannen asiaryhmän asioiden käsittelyn tuomioistuimessa. Nopeassa käsittelyssä syyttäjät voivat ajaa tuomioistuimissa myös toistensa asioita. (Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2018, 022/35/16.)

4.2.4 Nopean käsittelyn menettelyyn soveltumattomat asiat

Kuten aiemmin on jo todettu, mikäli asia ei sovellu nopeaan käsittelyyn, se siirretään sieltä pois ja hoidetaan normaalissa menettelyssä. Yleisimmät syyt asioiden ohjautumiseen pois nopeasta käsittelystä on lisätutkinnan tarve, sovitteluun ohjaaminen tai nopeaan käsittelyyn on lähetetty asia, joka ei luonteensa vuoksi sovellu nopeaan käsittelyyn. Soveltumattomat asiat saattavat olla esimerkiksi linjauspäätöksen kriteereistä poikkeavia asioita tai liian monimutkaisia kiistettyjä asioita. Nopeassa käsittelyssä toimivien syyttäjien on erityisen tärkeää tunnistaa asiat, jotka ovat kiistettyjä, mutta soveltuvat silti nopeaan menettelyyn sekä asiat, joista voi olettaa, että niiden käsittely nopeassa käsittelyssä ei onnistu. (Raija Toiviainen 2018; Sisä-Suomen syyttäjäviraston sisäinen tilasto 3.5.2019.)

Lisätutkintaa tarvitaan yleensä, mikäli esitutkinnassa jotain on jäänyt vielä epäselväksi tai asiasta ilmenee jotain uutta, joka vaatii lisäselvitystä. Syyttäjällä on esitut-

kintalain 5 luvun 2 pykälän 2 momentin mukaan oikeus päättää esitutkintatoimenpiteistä asian siirryttyä hänelle esitutkinnan päättämisen jälkeen. Syyttäjä voi siis tehdä päätöksen lisätutkinnan tarpeesta. (Esitutkintalaki 805/2011, 5 luku 2 §; Valtakunnansyyttäjänviraston esitutkintayhteistyötä koskeva ohje 2013.)

Sovitteluun voidaan lähettää asioita, joiden arvioidaan soveltuvan soviteltaviksi ottaen huomioon rikoksen laatu, tekotapa, rikoksesta epäillyn ja uhrin keskinäinen suhde sekä muut rikokseen liittyvät seikat kokonaisuutena. Sekä poliisi että syyttäjäviranomainen voivat tehdä sovittelualoitteen. Asian ollessa sovittelussa sen käsittely keskeytetään syyttäjänvirastossa. (Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 2005, 13 §; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

Sovittelu on maksutonta palvelua, jossa rikoksesta epäillylle ja rikoksen uhrille annetaan mahdollisuus puolueettoman sovittelijan välityksellä kohdata toisensa luottamuksellisesti, käsitellä rikoksesta sen uhrille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja sekä pyrkiä omatoimisesti sopimaan toimenpiteistä niiden hyvittämiseksi. Sovittelu on kaikille osapuolille vapaaehtoista ja se voidaan toteuttaa vain sellaisten osapuolten kesken, jotka ovat henkilökohtaisesti ja vapaaehtoisesti ilmaisseet suostuvansa sovitteluun. (Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 2005, 1-2, 13 §.)

Sovittelussa asian osapuolet saavat siis mahdollisuuden itse vaikuttaa oman asiansa käsittelyyn ja asiaansa koskevaan päätökseen esimerkiksi mahdollisiin vahingonkorvauksiin. Sovittelu voi olla joko rikosprosessin rinnakkainen tai sitä täydentävä menettely. Joissain tapauksissa syyttäjä tekee asiasta päätöksen syyttämättä jättämisestä, kun osapuolet ovat päätyneet sovittelemaan asian. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

Lisätutkintaa ja sovittelua tarvitsevat asiat siirretään pois nopeasta menettelystä, koska lisätutkinnan tai sovittelun valmistumisen odottaminen voisivat vaarantaa nopean käsittelyn kahden viikon enimmäiskäsittelyajan.

4.2.5 Rikosasioiden yhdistäminen nopean käsittelyn menettelyssä

Nopean käsittelyn menettelyssä tulee yhdistää samaa vastaajaa koskevat rikosasiat samalla tavalla kuin normaalissa menettelyssä. Samaa vastaajaa koskevat rikosasiat tulee yhdistää, jotta kyseessä olevat rikosasiat saadaan yhteiseen käsittelyyn ja niistä voidaan siten tuomita yhteinen rangaistus. Rikosasioiden yhdistäminen määritellään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 18 pykälässä ja se edellyttää, että saman vastaajan tekemiä eri rikoksia, eri vastaajien tekemää samaa rikosta sekä eri vastaajien tekemiä eri rikoksia koskevat syytteet käsitellään ensisijaisesti yhdessä, mikäli kyseessä olevassa lainkohdassa mainitut edellytykset siihen ovat olemassa eli sellaisissa tilanteissa, kun syytteiden yhteinen käsittely on eduksi asian selvittämiselle. Yhdessä käsiteltäviksi otetut eri syytteet on mahdollista myöhemmin erottaa toisistaan, jos se on asian käsittelyn kannalta perusteltua. Yhdistettyjä asioita on mahdollista käsitellä nopean käsittelyn menettelyssä, mikäli asiat silti täyttävät kolmannen asiaryhmän kriteerit ja ne ovat luonteensa puolesta käsiteltävissä nopeassa käsittelyssä. (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997, 5 luku 18 §; Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2015, 25/31/15; Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2018, 022/35/16.)

4.2.6 Suppea esitutkinta ja epäonnistunut sakkomenettely

Yksinkertaisessa sakon ja rikesakon määräämiseen liittyvässä esitutkinnassa kuullaan rikkomuksesta epäiltyä sekä mahdollista asianomistajaa. Rikkomuksen selvittämiseksi suoritetaan tällöin suppea esitutkinta, jossa selvitetään ainoastaan välttämättömät seikat sakkovaatimuksen, sakkomääräyksen, rikesakkomääräyksen tai rangaistusvaatimuksen antamiseksi. Suppeassa esitutkinnassa ei ole tutkinnanjohtajaa vaan poliisi suorittaa kuulustelun ja muut tarvittavat toimenpiteet paikanpäällä. Kuulustelu voidaan kirjata kuulustelupöytäkirjan sijasta muuhunkin asiakirjaan ja kuulustelukertomukseen merkitään vain kuulusteltavan antaman lausuman pääsisältö. (Esitutkintalaki 805/2011, 11 luku 2 §; Laki sakon ja rikesakon määräämisestä 754/2010, 7 §.)

Suppean esitutkinnan edellytyksenä on, että teosta ei ole yleisen rangaistuskäytännön mukaisesti odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa. Suppeaa esitutkintaa

voidaan hyödyntää esimerkiksi liikennerikkomuksien yhteydessä. Yksinkertaisen luonteensa vuoksi suppeassa esitutkinnassa tutkitut asiat soveltuvat nopean käsittelyn menettelyyn. (Esitutkintalaki 805/2011, 3 luku 14 §.)

Nopeassa käsittelyssä käsitellään myös epäonnistuneen sakkomenettelyn seurauksena syntyneet pöytäkirjat. Epäonnistunut sakkomenettely on kyseessä, jos sakkoa ei ole jostain syystä onnistuttu antamaan esimerkiksi, jos ylinopeudesta epäilty kiistää ajaneensa tai ajettu nopeus on epäselvä. Tällaisessa tapauksessa poliisi antaa rangaistusvaatimuksen, jossa mainitaan rikkomuksesta vaadittava sakkorangaistus tai vaadittavan rikesakon määrä ja menettämisseuraamus. Vaatimuksessa mainitaan myös, että sakon tai rikesakon maksaminen kokonaan tai osaksi 30 päivän kuluessa rangaistusvaatimuksen tiedoksi antamisesta johtaa seuraamuksen vahvistamiseen sakkomääräyksellä, rikesakkomääräyksellä tai rangaistusmääräyksellä. Toimivaltaisen virkamiehen tulee 30 päivän määräajan päätyttyä tarkastaa, onko epäilty maksanut sakkoa kokonaan tai osaksi. Jos sakko tai rikesakko on maksettu kokonaan tai osaksi, seuraamus vahvistetaan sakkomääräyksellä, rikesakkomääräyksellä tai rangaistusmääräyksellä. Jos epäilty ei ole maksanut sakkoa tai rikesakkoa suoritetaan asiassa suppean esitutkinnan sijasta normaali esitutkinta syyteharkinnan edellyttämässä laajuudessa. Myös tällaiset rikosasiat soveltuvat nopean käsittelyn menettelyyn, sillä ne ovat kiistämisestä huolimatta usein melko yksinkertaisesti ratkaistavissa ja täyttävät kolmannen asiaryhmän kriteerit. (Laki sakon ja rikesakon määräämisestä 754/2010, 3 §, 4 §, 7 §, 9 §.)

5 TOIMINTA NOPEAN KÄSITTELYN MENETTELYSSÄ

5.1 Nopean käsittelyn menettelyssä toimivat syyttäjät

Nopean käsittelyn menettelystä huolehtivat tehtävään määrätyt syyttäjät, jotka toimivat nopeassa käsittelyssä päätoimisesti tietyn toimikauden ajan, yleisimmin 1-2 vuoden ajan. Tehtävämääräys annetaan tarkoituksenmukaiseksi ajaksi ottaen huomioon kunkin alueen olosuhteet. Tehtäviin määrättyjen syyttäjien lukumäärä perustuu linjauspäätöksen mukaisten nopean käsittelyn menettelyssä käsiteltävien asioiden mää-

rään. Tästä syystä nopean käsittelyn menettelyyn ei voi ohjata muita kuin linjauspäätöksen mukaisia asioita eikä muiden kuin linjauspäätöksen mukaisilla asioilla voi lisätä nopean käsittelyn syyttäjien määrää. (Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2017 & 2018, 022/35/16; Valtakunnansyyttäjänviraston tiedote 11.1.2018.)

Tehtävään päätoimisiksi määrättävistä syyttäjistä riittävän monella tulee olla kokemukseen perustuvaa syyttäjäntehtävien monipuolista osaamista, sillä erityisesti esitutkinnan rajoittamisen osalta nopeassa käsittelyssä on kyse kriminaalipoliittisesti tärkeästä rajanvedosta sen suhteen, eteneekö erittäin merkittävä osa kaikista syyttäjälaitokseen saapuvista rikosepäilyistä eteenpäin rikosoikeudellisessa menettelyssä vai rajataanko rikosepäilyt rikosoikeudellisen menettelyn ulkopuolelle. Päätoimisuudella taataan tehtävässä toimivan syyttäjän parempi ammattitaito, joka tehostaa nopeasti käsiteltävien asioiden hoitamista. Päätoimisuus takaa myös yhdenmukaisemmat käytännöt. (Hiivala 2017; Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2017 & 2018, 022/35/16.)

Nopean käsittelyn menettelyssä toimivien syyttäjien riittävä osaaminen ja ratkaisujen laatu vaikuttaa merkittävästi päätösten kohteena olevien asianosaisten enemmistön kokemukseen oikeusturvan ja rikosvastuun toteutumisesta sekä yleisen turvallisuudentunteen kehittymisestä, koska nopeassa käsittelyssä ratkaistaan lukumääräisesti yli puolet kaikista syyttäjälaitoksen käsiteltäviksi saapuvista asioista. Edellä mainittujen syiden vuoksi nopea käsittely ei sovellu kokemattomien syyttäjien harjoittelupaikaksi, vaan tehtävissä toimivalla syyttäjällä tulee olla monipuolisen syyttäjätehtävien osaamisen lisäksi ripeää päätöksentekokykyä. Nopean käsittelyn ratkaisut pitää kuitenkin osata tehdä niin, että ne ovat yhtenäisiä valtakunnallisten linjausten kanssa. Tämä edellyttää yhteistyötä toisten syyttäjien sekä toisten alueiden kanssa ja lisäksi toimivaa esitutkintayhteistyötä. Apulaissyyttäjille voi kuitenkin harjoittelutarkoituksessa jakaa nopeaan käsittelyyn soveltuvia tai kuuluvia asioita, mutta ne tulee käsitellä nopean käsittelyn prosessin ulkopuolella sekä asianmukaisessa ohjauksessa. (Raija Toiviainen 2018; Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2018.)

Nopeassa käsittelyssä toimivan syyttäjän tulee riittävän ja monipuolisen syyttäjäkokemuksen lisäksi hallita hyvin sähköiset käyttöjärjestelmät sekä omata hyvät vuorovaikutustaidot ja kyvyt työskennellä ryhmässä. Nopeassa käsittelyssä esitutkintayh-

teistyö tärkeys korostuu, ja koska nopean käsittelyn menettely on niin uusi toimintamalli, ovat nopeassa käsittelyssä toimivat syyttäjät mukana kehittävässä nopeaa käsittelyä ja yhteistyötä poliisin kanssa. (Hiivala 2017.)

5.2 Nopean käsittelyn menettely Sisä-Suomen syyttäjänvirastossa

Nopean käsittelyn menettely otettiin käyttöön Sisä-Suomen syyttäjänvirastossa viimeisenä mahdollisena ajankohtana eli 1.9.2018. Sisä-Suomen syyttäjänvirastossa päätoimisina nopean käsittelyn syyttäjinä toimii yhden vastuuhenkilön lisäksi seitsemän syyttäjää, joista yksi toimii tiiminvetäjänä, ja lisäksi kolme syyttäjänsihteeriä. Tällä hetkellä Sisä-Suomen syyttäjänviraston hoidettavista asioista 50,22 prosenttia hoidetaan nopeassa käsittelyssä. Näistä kirjallisessa menettelyssä käsitellään 65,64 prosenttia, esitutkinnan rajoittamisia on 17,11 prosenttia ja kolmannen ryhmän asioita 17,25 prosenttia. Ennen nopean käsittelyn käyttöönottoa kaikkien Sisä-Suomen syyttäjänvirastossa käsiteltävien asioiden keskimääräinen käsittelyaika oli 2,01 kuukautta. Nopean käsittelyn noin ensimmäisen puolen vuoden aikana kaikkien asioiden keskimääräinen käsittelyaika oli enää 1,37 kuukautta. Nopean käsittelyn menettely on siis vaikuttanut merkittävästi myös koko viraston käsittelyaikatilastoon. Nopeassa käsittelyssä olevien asioiden keskimääräinen käsittelyaika on Sisä-Suomen syyttäjänvirastossa hieman alle kaksi päivää. (Sisä-Suomen syyttäjäviraston sisäinen tilasto 15.2.2019.)

5.3 Nopean käsittelyn menettelyn valtakunnallisia tilastoja

Nopean käsittelyn menettelyssä hoidetaan tällä hetkellä 54 prosenttia koko maan kaikista käsiteltävistä asioista. Virastojen välillä on melko paljon vaihtelua siinä, kuinka suuri osa asioista käsitellään nopeassa menettelyssä. Suurin prosentti on 75,54 prosenttia ja pienin 34,88 prosenttia. Koko maan keskimääräinen käsittelyaika on tällä hetkellä 15 päivää. Vaihteluväli on eri virastojen välillä 2 – 112 päivää. Neljässä virastossa on saavutettu vaadittu alle 14 päivän käsittelyaika. Yhdenmukaisuutta ei käsittelyaikojen osalta ole vielä saavutettu. (Hiivala 13.5.2019.)

Nopeassa käsittelyssä käsiteltävistä asioista koko maan alueella kirjallisessa menettelyssä käsiteltäviä on 46,98 prosenttia, esitutkinnan rajoittamisia on 30,97 prosenttia ja niin sanottuja kolmannen asiaryhmän asioita on loput 22,05 prosenttia. Alueellista vaihtelua on huomattavasti myös näiden osalta. Kirjallisessa menettelyssä ratkaistaan suurimmillaan 76,8 prosenttia ja pienimmillään vain 18,18 prosenttia. Esitutkinnan rajoittamisia on suurimmillaan 52,58 prosenttia ja pienimmillään 9,38 prosenttia. Kolmannen asiaryhmän asioita on suurimmillaan 44,85 prosenttia ja pienimmillään 5,76 prosenttia. (Syyttäjälaitoksen sisäinen tilasto 9.5.2019.)

5.4 Nopean käsittelyn menettelyn prosessi

Nopean käsittelyn menettely eroaa konkreettisimmin normaalista menettelystä siinä, että nopea käsittely tehdään kokonaan sähköisissä järjestelmissä tietokoneella. Normaalissa menettelyssä on käytössä vielä suurilta osin paperiset pöytäkirjat ja liitetiedostot on tallennettu esimerkiksi DVD- tai CD-levykkeille. Nopeassa käsittelyssä aikaa säästyy, kun asiakirjoja ei tarvitse lähettää postitse tai kuljettaa virastosta toiseen. Vaikka nopeasta käsittelystä siirretään normaaliin menettelyyn nopeaan käsittelyyn soveltumaton asia, käsitellään se silti sähköisesti.

Nopean käsittelyn menettelyssä esitutkintamateriaali saapuu sähköiseen kansioon esitutkintaviranomaiselta eli poliisilta tekstitunnistetussa pdf-muodossa, nimettynä asian rikosnumerolla. Esitutkintapöytäkirjan lisäksi mukana saattaa olla liitemateriaalia esimerkiksi videotallenteita. (Sisä-Suomen syyttäjänviraston sisäinen ohje 12.7.2018.)

Nopeassa käsittelyssä toimivien sihteerien tehtävänä on kirjata saapuneet pöytäkirjat vastaanotetuiksi ja tarkastaa, onko vastaajalla muita asioita samanaikaisesti vireillä. Mikäli poliisilta saapuu pöytäkirja, jolla ei vielä ole omaa syyttäjän diaarinumeroa, johtuu se todennäköisesti siitä, että samalla tai samoilla vastaajilla on toinen rikosasia jo vireillä syyttäjänvirastossa. Tällöin saapunut pöytäkirja yhdistetään sihteerin toimesta aikaisempaan syyttäjällä vireillä olevaan asiaan ja tallennetaan uudet saapuneet asiakirjat aikaisemmin saapuneen asian diaarinumerokansioon. Mikäli samalla vastaajalla on vireillä olevia asioita usealla eri syyttäjällä tai muusta syystä sihteerin

ei ole mahdollista yhdistää saapunutta pöytäkirjaa syyttäjällä jo vireillä olevaa asiaan, sihteeri siirtää pöytäkirjan apulaispäällikön tarkastettavaksi. Apulaispäällikkö tekee päätöksen pöytäkirjan yhdistämisestä johonkin jo vireillä olevista asioista tai päättää, että pöytäkirjalle luodaan oma syyttäjän diaarinumero. Apulaispäällikön päätöksen jälkeen sihteeri toteuttaa päätöksen mukaiset toimenpiteet. (Sisä-Suomen syyttäjänviraston sisäinen ohje 12.7.2018.)

Rikosasian kansion nimi on tässä vaiheessa asian rikosnumero eli poliisilta saapuneen esitutkintapöytäkirjan numero (esim. 5680/R/1234/19). Kun asia on saanut syyttäjän diaarinumeron, nopeasta käsittelystä vastaava sihteeri vaihtaa kansion nimeksi syyttäjän diaarinumeron. Sihteeri luo syyttäjän diaarinumerolla nimetyn kansion alle alikansion, johon kopioidaan esitutkintapöytäkirja käräjäoikeuden kappaleeksi. Kansio nimetään tässä vaiheessa vasta niin, että siinä lukee R ja alaviiva sekä kuluvan vuosiluvun kaksi viimeistä numeroa (esim. R_19). Kansio nimetään myöhemmässä vaiheessa käräjäoikeuden diaarinumerolla. (Sisä-Suomen syyttäjänviraston sisäinen ohje 12.7.2018.)

Ennen asian menoa syyttäjälle syyteharkintaan sihteeri tarkistaa asianosaisten tiedot, hakee rikosrekisteriotteen ja liikennerikoksissa otteen ajoneuvoliikenteen tietojärjestelmästä ja tallentaa ne aiemmin luotuun syyttäjän diaarilla nimettyyn kansioon. Sen jälkeen sihteeri siirtää tarkastetun, valmiin asian diaarinumerokansion jaettavien asioiden kansioon, josta syyttäjät poimivat itse asioita ratkaistavaksi. Poimittuaan asian, syyttäjä vastuuttaa sen itselleen ja vaihtaa asian käsittelyn tilaksi ”ratkaistavana”. Mikäli syyttäjä asian poimittuaan huomaa, että asia ei sovellu nopeaan käsittelyyn, syyttäjä siirtää asian koko kansion uudelleen jaettavaksi normaaliin menettelyyn. (Sisä-Suomen syyttäjänviraston sisäinen ohje 12.7.2018.)

Syyteharkinnan jälkeen syyttäjä siirtää asian käräjäoikeuteen tai tehdessään muun päätöksen, syyttäjä tulostaa ja allekirjoittaa asian ratkaisun ja toimittaa päätöksen virastossa sovittuun paikkaan jatkotoimenpiteitä, kuten jakelua varten. Valmiin sähköisen kansion syyttäjä siirtää ”Syyttäjän vapauttamat”-nimiseen kansioon, josta sihteeri käy sen poimimassa itselleen ja tekee tarvittavat toimenpiteet, kuten lähettää asiakirjan tiedoksi asianosaisille. Sihteeri siirtää valmiin asian joko odottamaan käräjäoi-

keuden istuntoa tai arkistoon, mikäli asiassa on tehty syyttämättäjättämis- tai muu päätös. (Sisä-Suomen syyttäjänviraston sisäinen ohje 12.7.2018.)

Kun asia saa istuntopäivän, nopeasta käsittelystä vastaava sihteeri siirtää asian diaarinumerokansion syyttäjän istuntopäivän päivämäärällä nimettyyn kansioon. Istuntopäivän jälkeen syyttäjä jättää sihteerille tiedon siitä, miten asiat ovat päättyneet sekä ilmoittaa sihteerille viipymättä asianosaisille tehtävistä tarvittavista ilmoituksista. Istuntopäivän jälkeen sihteerin tehtävä on siirtää asia joko päättyneiden kansioon, odottamaan kansliatuomiota, odottamaan uutta istuntoa tai tyytymättömyydenilmoitustapauksissa tyytymättömyydenilmoitus-kansioon sekä ilmoittaa asianomistajille korvausvaatimusten hylkäämisestä tai osittaisesta hylkäämisestä. (Sisä-Suomen syyttäjänviraston sisäinen ohje 12.7.2018.)

Asian tuomion saapuessa syyttäjänviraston virastopostiin, se toimitetaan sieltä edelleen nopean käsittelyn sähköpostiin, josta nopean käsittelyn sihteeri toimittaa tuomion asiaa viimeksi käsitelleelle syyttäjälle, tai tämän poissa ollessa, jollekin paikalla olevalle nopean käsittelyn syyttäjälle tarkastettavaksi. Syyttäjä tarkastaa tuomion. Mikäli syyttäjä hyväksyy tuomion, siirtää sihteeri asian diaarinumerolla nimetyn kansion päättyneiden kansioon odottamaan lainvoimaisuutta. Nopean käsittelyn menettelystä vastaava sihteeri valvoo asioiden lainvoimaisuutta ja arkistoi lainvoimaiset asiat. (Sisä-Suomen syyttäjänviraston sisäinen ohje 12.7.2018.)

Mikäli asiasta tehdään tyytymättömyydenilmoitus tai siihen saapuu valitus, asian käsittelystä vastaava sihteeri siirtää asian diaarinumerokansion joko tyytymättömyydenilmoitus- tai valitus-kansioon. Hovioikeuden tai korkeimman oikeuden käsittelyn ajan, asian diaarinumerokansio pidetään valitus-kansiossa. (Sisä-Suomen syyttäjänviraston sisäinen ohje 12.7.2018.)

6 PAHOINPITELYASIOIDEN SOVELTUVUUS NOPEAN KÄSITTELYN MENETTELYYN

6.1 Pahoinpitely rikoslaissa

Pahoinpitely määritellään rikoslaissa seuraavanlaisesti:
”Joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa, taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava pahoinpitelystä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi” (Rikoslaki 39/ 1889, 21 luku 5 §).

Pahoinpitelyn perustunnusmerkistö jakautuu kahdenlaisiin menettelytapoihin. Pahoinpitely voidaan toteuttaa joko ruumiillista väkivaltaa tekemällä tai väkivaltaa käyttämättä. Pahoinpitelyn tunnusmerkistö voi siis muodostua tekotavasta tai syntyneistä seurauksista. Jos rikos tehdään väkivaltaa käyttämättä, olennaista on, että siitä tulee jonkinlainen seuraus. Ruumiillisen väkivallan tekeminen toiselle täyttää pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Tällöin on kyse toiminnasta, jossa loukataan toisen ruumiillista koskemattomuutta ja josta voi aiheutua vamma tai muu terveyden vahingoittuminen. Pahoinpitelyn tunnusmerkkien täyttyminen ei kuitenkaan edellytä terveysvahinkojen syntymistä, mutta väkivaltaisuuden kriteeri ilmentää kuitenkin sitä, että ruumiillisen väkivallan tekemisessä on kyse terveyteen kohdistuvasta rikoksesta. Tyypillisiä pahoinpitelytekoja ovat esimerkiksi nyrkein lyöminen tai potkiminen. Pelkässä ruumiillisen koskemattomuuden loukkaamisessa voisi olla kyse esimerkiksi seksuaalisesta ahdistelusta tai henkilön vapauteen tai kunniaan liittyvästä teosta. (Frände, Matikkala, Tapani, Tolvanen, Viljanen & Wahlberg 2006, 251; Heinonen, Koskinen, Lappi-Seppälä, Majanen, Nuotio, Nuutila & Rautio 1999, 435-436; Rikoslaki 39/ 1889, 21 luku 5 §.)

Pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttää myös teko, jossa ruumiillista väkivaltaa käyttämättä vahingoitetaan toisen fyysistä tai psyykkistä terveyttä, aiheutetaan toiselle kipua tai saatetaan toinen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan. Tässä tapauksessa on seurausten tahallisesta aiheuttamisesta eikä aiheuttamistavalla ole merkitystä. Toimintaan ei tarvitse sisältyä pahoinpitelyä sanan yleiskielellisessä merkityksessä vaan kyse voi olla esimerkiksi seksin yhteydessä sukupuolitaudin tahallisesta tar-

tuttamisesta, henkisen väkivallan aiheuttamasta psyykkisestä sairaudesta tai toisen huumaamisesta tiedottomaan tai jollain tavalla toimintakyvyttömään tilaan. (Frände, Matikkala, Tapani, Tolvanen, Viljanen & Wahlberg 2006, 251-253.)

Pahoinpitely on törkeä, jos siinä aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila, jos se tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla tai siinä käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeästä pahoinpitelystä tuomitaan vankeutta vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta. (Rikoslaki 39/ 1889, 21 luku 6 §.)

Nopean käsittelyn menettelyssä voidaan tällä hetkellä käsitellä kolmannen asiaryhmän listan mukaan lieviä pahoinpitelyjä, jotka täyttävät kaikki kohtien 1-6 kriteerit eli asiassa on vain yksi epäilty, vain yksi teko tai yksinkertainen tekokokonaisuus, pöytäkirjan sivumäärä ei ylitä 20 sivua, jutussa on korkeintaan yksi asianomistaja ja yksi todistaja, rikoksesta epäilty on täysi-ikäinen, ja jutun sovittelu ei ole kesken. Lievä pahoinpitely on kyseessä, jos pahoinpitely, huomioon ottaen väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden loukkauksen tai terveyden vahingoittamisen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Lievästä pahoinpitelystä tuomitaan sakkorangaistus. Lievää pahoinpitelyä voi olla esimerkiksi töniminen. (Heinonen, Koskinen, Lappi-Seppälä, Majanen, Nuotio, Nuutila & Rautio 1999, 436; Rikoslaki 39/ 1889, 21 luku 7 §; Sisä-Suomen syyttäjänviraston sisäinen ohjeistus 27.8.2018.)

Kaikki pahoinpitelyrikokset edellyttävät tahallisuutta. Pahoinpitelyn ja törkeän pahoinpitelyn yritys on myös rangaistava. (Frände, Matikkala, Tapani, Tolvanen, Viljanen & Wahlberg 2006, 254; Rikoslaki 39/ 1889, 21 luku 5 §-6 §.)

6.2 Tutkimus pahoinpitelyasioiden soveltuvuudesta nopean käsittelyn menettelyyn

Tutkimusta varten haastateltiin kuutta Sisä-Suomen syyttäjänvirastossa toimivaa henkilöä, jotka toimivat nopean käsittelyn menettelyssä. Kaikki haastateltavat ovat olleet mukana nopean käsittelyn menettelyn alusta. Haastateltavilta kysyttiin etukä-

teen heidän halukkuudestaan osallistua haastatteluun, mutta tarkkaa ajankohtaa haastatteluille ei sovittu, vaan ne toteutettiin työtilanteen salliessa. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Ne olivat avoimia haastattelutilanteita, joissa käytettiin apuna muutamia tarkkoja kysymyksiä ja kysyttiin tarpeen vaatiessa haastattelun aikana syntyneitä tarkentavia kysymyksiä. Kysymykset ja vastaukset kirjattiin paperille haastatteluiden aikana ja ne ovat haastattelijan hallussa. Haastatteluiden lisäksi tutkimuksen tukena käytettiin Sisä-Suomen syyttäjänviraston sisäistä tilastoa koskien nopeasta menettelystä pois siirrettyjä asioita. Haastateltavien pienen määrän ja anonymiteetin suojaamisen vuoksi haastateltavien vastauksia ei ole eritelty, vaan tutkimuksen tuloksista on kerrottu niin, että haastateltavista kukaan ei ole tunnistettavissa.

Avoin haastattelu valikoitui haastattelutavaksi, sillä tarkkoja kysymyksiä oli vain muutamia ja oli tarkoitus keskustella pahoinpitelyiden soveltuvuudesta nopean käsittelyn menettelyyn, mutta haastatteluja suunnitellessa haluttiin jättää tilaa kaikille näkökulmille, joista haastattelija ei ennen tutkimusta ole tiennyt tai ei ole osannut kysyä. Haastattelija esitti tarvittaessa lisäkysymyksiä, mutta haastattelutilanteissa haluttiin jättää tilaa haastateltavan mielipiteille ja näkökulmille antamalla haastateltavan kertoa asiasta mahdollisimman vapaasti. Haastatteluista saatua tietoa analysoitiin jokaisen haastattelun jälkeen ja analysoinnin myötä seuraavaan haastatteluun muodostui lisää kysymyksiä. Haastattelija palasi tarvittaessa jo haastateltujen luokse kysymään tarkentavia tai uusia syntyneitä kysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008; Eskola & Suoranta 1998.)

6.2.1 Pahoinpitelyasiat nopean käsittelyn menettelyssä nykytilanteessa

Jo tutkimuksen hyvin varhaisessa vaiheessa asiasta keskustellessa tuli ilmi, että nopean käsittelyn menettelyssä käsitellään nykytilanteessa jonkin verran kirjalliseen menettelyyn sopimattomia pahoinpitelyrikoksia eli niin sanotusti kolmanteen asiaryhmään soveltuvia asioita. Pahoinpitely ei kuitenkaan löydy kolmannen asiaryhmän rikosnimikeluettelosta, joten heräsi kysymys, että miten tällaiset pahoinpitelyt ohjautuvat nopeaan käsittelyyn. Asiasta kysyttäessä sain selville, että poliisi voi lähettää nopeaan käsittelyyn käsiteltäväksi ainoastaan kolmannen asiaryhmän kriteerit täyttäviä rikosasioita. Poliisia sitoo myös lähtökohtaisesti kolmannen asiaryhmän luettelo

sopivista rikosnimikkeistä. Syyttäjällä on kuitenkin oman harkintansa mukaan mahdollisuus tehdä poikkeuksia ja käsitellä nopeassa käsittelyssä kriteerit täyttävän rikosasian, vaikka rikoksen rikosnimike ei löytyisi luettelosta, mutta asia on käsiteltävissä nopeasti ja sen siirtäminen normaaliin käsittelyyn olisi epätarkoituksenmukaista. Asiasta keskustellessa selvisi siis, että ohjeistusta sopivista rikosnimikkeistä sovelletaan siten, että se lähtökohtaisesti sitoo poliisia, mutta syyttäjällä on vapaus harkintansa mukaan käsitellä asioita myös rikosnimikelistan ulkopuolelta. (Sisä-Suomen syyttäjänviraston sisäinen ohjeistus 27.8.2018; Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2017 & 2018, 022/35/16.)

Ensimmäinen kysymys haastateltaville koskikin sitä, että minkälaisia pahoinpitelyrikoksia nykytilanteessa nopean käsittelyn menettelyyn ohjautuu. Haastatteluiden myötä selvisi, että tällä hetkellä nopeassa käsittelyssä käsiteltävät pahoinpitelyrikokset ovat pääasiassa kirjalliseen menettelyyn soveltuvia rikoksia, mutta kuten aiemmin todettu, nopean käsittelyn menettelyyn ohjautuu kuitenkin myös pahoinpitelyrikoksia, jotka eivät sovellu kirjalliseen menettelyyn. Haastatteluissa yleisimmiksi syiksi nousivat seuraavanlaiset syyt:

- Vastaaja myöntää vain osan teosta.
- Vastaaja ei päihtymystilan vuoksi muista tekoa kunnolla.
- Vastaaja on asianomistajan kanssa eri mieltä käytetystä väkivallasta, kuten lyöntien määrästä tai siitä, tapahtuiko lyönti avokämmenellä vai nyrkillä.

Jotta rikos voidaan käsitellä kirjallisessa menettelyssä, täytyy vastaajan olla tunnustanut teko syytteen kuvauksen mukaisesti. Jos vastaaja ja asianomistaja eivät ole täysin samaa mieltä siitä, mitä on tapahtunut, ei asiaa voida käsitellä kirjallisessa menettelyssä. Vaikka vastaaja myöntäisi kuulustelussa, että on mahdollista, että hän on tehnyt kyseessä olevan rikoksen, mutta hän kertoo myös, että ei itse muista tapahtumaa, ei asiaa voida käsitellä kirjallisessa menettelyssä. (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997, 5 a luku 1 §.)

Kysyttäessä siitä, mikä voisi olla syynä kirjalliseen menettelyyn sopimattomien pahoinpitelyasioiden nopeaan käsittelyyn ohjautumiseen, haastateltavat olivat melko yhtä mieltä siitä, että usein näissä tapauksissa vastaaja ja asianomistaja ovat kuiten-

kin suostuneet poliisin esitutkinnassa suorittamassa kuulustelussa kirjalliseen menettelyyn, jolloin asia on mahdollisesti siitä syystä ohjautunut virheellisesti nopean käsittelyn menettelyyn.

Haastateltavilta kysyttiin, pystyykö nopean käsittelyn menettelyyn virheellisesti ohjautuneita kirjalliseen menettelyyn soveltumattomia asioita käsittelemään yleensä silti nopeassa käsittelyssä. Haastateltavien mukaan virheellisesti nopeaan käsittelyyn ohjautuvat pahoinpitelyasiat pystyy pääsääntöisesti käsittelemään nopeassa käsittelyssä. Ainoastaan yksi haastateltava oli sitä mieltä, että nopean käsittelyyn virheellisesti ohjautuvista pahoinpitelyasioista yli puolet pitäisi siirtää pois. Kysyttäessä kirjalliseen soveltumattomien pahoinpitelyiden määrästä kaikki olivat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että muita kuin kirjallisessa menettelyssä käsiteltäviä pahoinpitelyasioita ohjautuu nykytilanteessa nopeaan käsittelyyn melko vähän.

Haastateltavilta kysyttiin myös yleisimpiä syitä, miksi nopeaan käsittelyyn ohjautunut pahoinpitely joudutaan siirtämään normaaliin menettelyyn. Yleisimpiä syitä olivat:

- Asia on lähetetty sovitteluun poliisin toimesta tai lähetetään sovitteluun syyttäjän toimesta.
- Asia ei luonteensa puolesta sovellu nopean käsittelyn menettelyyn eli on nähtävissä, että asian käsittely venyisi liian pitkäksi tai asia ei muuten sovi nopean käsittelyn kolmannen asiaryhmän kriteereihin.
- Asiassa täytyisi suorittaa kaksoisrangaistavuusselvitys.

Haastatteluissa sekä tilastoa normaaliin käsittelyyn siirretyistä asioista katsoessa selkeästi yleisimmäksi nopeasta käsittelystä pois siirtämisen syyksi nousi sovittelu. Osassa tapauksista sovittelualoite oli tehty jo poliisin toimesta, mutta asia oli silti ohjattu nopeaan käsittelyyn. Osassa tapauksista taas syyttäjä oli tehnyt päätöksen asian lähettämisestä sovitteluun ja asia on tästä syystä siirretty pois nopeasta käsittelystä. Asiasta tarkemmin keskustellessa selvisi, että etenkin nopean käsittelyn alkuvaiheessa sovittelussa olevia pahoinpitelyasioita lähetettiin poliisilta nopeaan käsittelyyn todella paljon, vaikka kolmannen asiaryhmän kriteerien viimeisessä kohdassa lukee, että asian sovittelu ei saa olla kesken. Keskustellessa selvisi kuitenkin, että sovitte-

lussa olevia asioita ohjautuu nykytilanteessa aiempaa vähemmän nopean käsittelyn menettelyyn eikä sitä koettu enää niin suureksi ongelmaksi.

Luonteensa puolesta täysin nopeaan käsittelyyn soveltumattomia ohjautui nopeaan käsittelyyn haastateltavien mukaan hyvin harvoin. Haastateltavista suurin osa oli sitä mieltä, että poliisi osaa tunnistaa nopean käsittelyn menettelyyn soveltuvat asiat pääosin melko hyvin, vaikka osaa ei ole mahdollista käsitellä kirjallisesti.

Kaksoisrangaistavuusselvitys voi tulla kyseeseen, jos rikos on tehty vieraan valtion alueella. Silloin edellytetään kaksoisrangaistavuutta eli sitä, että teon on oltava rangaistava sekä tekopaikan että Suomen lain mukaan. Rikoksesta ei silloin Suomessa saa tuomita ankarampaa seuraamusta kuin siitä tekopaikan laissa säädetään. Selvityksen tekemisessä kestää useimmiten niin kauan, että asia ei sovellu nopeaan käsittelyyn. Kaksoisrangaistavuusselvityksiä ei tule usein ja haastateltavista ainoastaan yksi nosti sen esiin kysyttäessä nopeaan menettelyyn soveltumattomuuden yleisiä syitä. Kaksoisrangaistavuusselvitys nousi kuitenkin esiin myös tarkastellessa Sisä-Suomen sisäistä tilastoa nopean käsittelyn menettelystä pois siirretyistä asioista. (Heinonen, Koskinen, Lappi-Seppälä, Majanen, Nuotio, Nuutila & Rautio 1999, 117; Rikoslaki 39/ 1889, 1 luku 11 §; Sisä-Suomen syyttäjäviraston sisäinen tilasto 3.5.2019.)

Haastateltavilta selvitettiin myös, miksi kirjalliseen käsittelyyn soveltumattomia pahoinpitelyasioita ei ohjata normaaliin menettelyyn. Tämä johtuu haastateltavien mukaan siitä, että uuteen rikosasiaan tutumiseen kuluu syyttäjän työaikaa. Jos syyttäjä pahoinpitelyasiaan tutustumisen jälkeen toteaa, että asia ei sovellu kirjalliseen menettelyyn, mutta se on silti mahdollista käsitellä nopeassa käsittelyssä, on resursseja ajatellen järkevintä käsitellä asia nopeassa käsittelyssä eikä siirtää sitä normaaliin menettelyyn. Koska yksinkertaisten pahoinpitelyasioiden käsittelyyn ei kulu kauaa aikaa ja ne on mahdollista käsitellä nopeassa käsittelyssä, ei ole resursseja ajatellen järkevää kuluttaa asian käsittelyyn kahden syyttäjän aikaa. Haastateltavien toimintatapaa ja vastausta asiassa tukee se, että linjauspäätöksessä jätetään syyttäjälle vapaus oman harkintansa mukaan käsitellä myös nopean käsittelyn menettelyyn soveltumattomia rikosasioita, mikäli tällaisen asian käsittely ei vaaranna annettuja käsittelyaikaa koskevia tavoitteita. (Valtakunnansyyttäjänviraston päätös 2017 & 2018, 022/35/16).

6.2.2 Pahoinpitelyasioiden soveltuvuus nopean käsittelyn menettelyyn

Haastateltavilta kysyttiin, kauanko kirjalliseen menettelyyn soveltumattoman pahoinpitelyasian syyteharkintaan kuluu aikaa ja onko syyteharkinta kolmannen asiaryhmän kriteerien täyttyessä helppo tehdä. Haastateltavien mukaan nopeassa käsittelyssä käsiteltävän pahoinpitelyasian syyteharkintaan kuluu normaalin nopeasti käsiteltävän rikosasian verran eli noin 15-20 minuuttia. Haastateltavat olivat käsittelyyn kuluvan ajan kanssa pääosin samoilla linjoilla, yhden mielestä aikaa voisi kulua 20-30 minuuttia ja toinen oli sitä mieltä, että helpon pahoinpitelyasian saisi käsiteltyä jopa nopeammin kuin 15-20 minuutissa. Käräjäoikeuden istunnossa haastateltavat arvioivat nopeassa käsittelyssä käsitellyn pahoinpitelyasian käsittelyn kestävän noin 30-45 minuuttia. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että tällaiseen pahoinpitelyasiaan voisi kulua joissain tapauksissa jopa 60-90 minuuttia.

Haastateltavista enemmistö oli sitä mieltä, että nopean käsittelyn kolmannen asiaryhmän kriteerien täyttyessä pahoinpitelyasioita on helppo käsitellä nopean käsittelyn menettelyssä. Yhden haastateltavan mielestä pahoinpitelyasioita ei ole aina helppo käsitellä nopean käsittelyn menettelyssä. Tämän haastateltavan mielestä pahoinpitelyt olisi hyvä jättää nopean käsittelyn menettelyn ulkopuolelle, vaikka osa kirjalliseen soveltumattomista pahoinpitelyasioista onkin käsiteltävissä kolmannen asiaryhmän kriteerien täyttyessä. Haastateltava perusteli kantaansa sillä, että pahoinpitelyrikokset ovat niin moninaisia, että niiden osalta on vaikea vetää rajausta siihen, soveltuuko pahoinpitely nopeasti käsiteltäviin vai ei. Tämä haastateltava oli kuitenkin muiden kanssa yhtä mieltä siitä, että yksinkertaiset, kirjalliseen menettelyyn soveltuvat pahoinpitelyasiat ovat helppoja käsiteltäviä nopeassa käsittelyssä. Haastateltava koki asiassa kuitenkin ongelmalliseksi sen, että poliisi ei aina tunnista kirjalliseen menettelyyn soveltuvaa pahoinpitelyasiaa.

Seuraava kysymys koskikin sitä, miten haastateltavat kokevat pahoinpitelyn soveltuvuuden nopean käsittelyn menettelyyn. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että kolmannen asiaryhmän kriteerien täyttyessä, tarpeeksi yksinkertaiset pahoinpitelyasiat sopisivat nopean käsittelyn menettelyyn. Yksinkertaisilla asioilla haastateltavat tarkoittivat kolmannen asiaryhmän kriteerien täyttymisen lisäksi esimerkiksi sitä, että asia on osittain myönnetty, mutta keskustellaan vielä esimerkiksi lyöntien tai väkivallan

määrästä sekä sitä, että pahoinpitelystä syntyneet vammat eivät ole laadultaan vakavia tai normaaleista pahoinpitelyvammoista poikkeavia. Yksi haastateltavista korosti, että lievä ja perusmuotoinen pahoinpitely sopii hänestä nopeasti käsiteltäviin, mutta törkeät pahoinpitelyt eivät sovellu nopeasti käsiteltäviin asioihin. Muut haastateltavat olivat törkeän pahoinpitelyn soveltuvuudesta samaa mieltä.

Haastatteluja tehdessä kävi ilmi, että on paljon pahoinpitelyasioita, jotka soveltuisivat luonteensa puolesta hyvin nopean käsittelyn menettelyyn. Haastateltavilta selvitettiin, että miksi pahoinpitelyasioita ei sitten ole otettu osaksi nopeaa käsittelyä. Selvisi, että ennen nopean käsittelyn menettelyn käyttöönottoa oli päälliköiden, nopeasta käsittelystä vastaavien apulaispäälliköiden ja tiiminvetäjien kesken mietitty, että otetaanko pahoinpitelyt osaksi nopeaa käsittelyä vai ei. Pahoinpitelyt päätettiin kuitenkin sulkea nopean käsittelyn ulkopuolelle, koska nopeaan käsittelyyn ohjautui jo niin suuri massa asioita ja koettiin, että tätä massaa ei ollut tarvetta kasvattaa suuremmaksi. Pahoinpitelyrikoksia on määrällisesti niin paljon, että niiden ottaminen mukaan nopeaan käsittelyyn olisi kasvattanut nopeassa käsittelyssä käsiteltävien asioiden määrää huomattavasti.

Toinen syy pahoinpitelyjen nopean käsittelyn ulkopuolelle rajaamiselle oli se, että kolmannen asiaryhmän kriteerit eivät välttämättä yksin riittäisi rajaamaan nopean käsittelyn menettelyyn soveltuvia pahoinpitelyasioita, koska pahoinpitelyrikokset ovat hyvin moninaisia ja perusmuotoistenkin pahoinpitelyiden sisään mahtuu todella erilaisia pahoinpitelyrikoksia. Tästä kertoo myös edellä kohdassa 6.1 esitetty pahoinpitelyiden perustunnusmerkistön monipuolisuus sekä se, että pahoinpitelystä tuomitaan vähintään sakko ja enintään kaksi vuotta vankeutta. Arveltiin, että poliisi ei välttämättä tunnistaisi soveltuvia ja soveltumattomia pahoinpitelyasioita vaan tarvittaisiin tarkempaa rajausta. Ongelmia syntyisi, jos nopean käsittelyn menettelyyn ohjautuisi paljon sinne soveltumattomia pahoinpitelyasioita. Tällöin syyttäjien aikaa menisi hukkaan, kun ensin nopeassa käsittelyssä työskentelevä syyttäjä käyttäisi soveltumattomaan pahoinpitelyasiaan tutustumiseen aikaansa ja päätyisi siihen, että asia täytyykin siirtää normaaliin menettelyyn, jossa toinen syyttäjä ottaisi asian käsiteltäväkseen. Lisäksi nähtiin, että normaaliin menettelyyn on hyvä ohjata jotain yksinkertaisia rikosasioita, jotta aloitteleville apulaissyyttäjillekin olisi tarpeeksi tehtävää, koska

apulaissyyttäjät eivät voi toimia nopeassa käsittelyssä eivätkä ratkaista kovin haastavia rikosasioita. (Rikoslaki 39/ 1889, 21 luku 5 §.)

6.2.3 Soveltuvien pahoinpitelyjen rajaus

Soveltuvien pahoinpitelyiden rajausta mietittäessä tulisi huomioida kolmannen asiaryhmän kriteerien 1-6 soveltuvuus eli se, että asiassa on vain yksi epäilty, yksi asianomistaja ja korkeintaan yksi todistaja, yksi teko tai yksinkertainen tekokokonaisuus, esitutkintapöytäkirjan sivumäärä saa olla enintään 20 sivua, rikoksesta epäilty on täysi-ikäinen ja asian sovittelu ei ole kesken. Haastateltavilta kysyttiin haastatteluiden aikana siitä, mitä tulisi huomioida rajausta mietittäessä tai minkälaiset pahoinpitelyrikokset sopisivat selkeästi nopean käsittelyn menettelyyn. Kysymysten avulla tuli ilmi, että soveltuakseen nopeaan menettelyyn pahoinpitelystä aiheutuneet vammojen tulee olla yksinkertaisia, tavanomaisia pahoinpitelyvammoja, kuten mustelmia tai pieniä hammasvaurioita. Vaikeat tai epätavanomaiset vammat eivät sovellu haastateltavien mukaan nopean käsittelyn menettelyyn, koska niiden käsittelyyn kuluu niiden poikkeuksellisuuden vuoksi mahdollisesti enemmän aikaa. Haastateltavien mukaan nopeaan käsittelyyn soveltuvissa pahoinpitelyissä käytetyn väkivallan pitää olla yksinkertaista ja lyhytkestoista, esimerkiksi yksi isku nyrkillä kasvoihin. Asian rikosnimike voi olla lievä tai perusmuotoinen pahoinpitely. Törkeä pahoinpitely ei sovellu nopean käsittelyn menettelyyn.

Lisäksi suuri osa haastateltavista korosti, että rikoksesta epäilty ja asianomistaja pitää olla helposti tunnistettavissa. Asia ei haastateltavien mukaan sovellu nopean käsittelyn menettelyyn, jos on epäilys siitä, että asian osapuolista molemmat ovat tehneet väkivaltaa tai rikoksesta epäilty vetoaa hätävarjeluun eli siihen, että vastaaja on jo alkaneen tai välittömästi uhkaavan oikeudettoman hyökkäyksen torjumiseksi tehnyt tarpeellisen puolustusteon. (Rikoslaki 39/ 1889, 4 luku 4 §).

Haastateltavilta kysyttiin heidän mielipidettään lähisuhdeväkivallan soveltuvuudesta nopean käsittelyn menettelyyn. Lähisuhdeväkivalta olisi suurimman osan mielestä parasta rajata kirjalliseen menettelyyn sopivia asioita lukuun ottamatta kokonaan nopean käsittelyn ulkopuolelle. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että osa lähisuhde-

väkivalta-asioista on mahdollista käsitellä nopeassa käsittelyssä, mutta ongelmia voi haastateltavien mukaan aiheuttaa asianomistajan vaitiolo-oikeus ja se, että lähisuhdeväkivaltatapauksissa ei usein ole asianomistajan lisäksi muuta todistajaa tapahtumalle. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 17 pykälä määrittää sen, että henkilöllä on oikeus kieltäytyä todistamasta, jos hän on asianosaisen nykyinen tai entinen aviopuoliso, nykyinen avopuoliso, sisarus tai sukulainen suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa tai henkilö, jolla on vastaavanlainen parisuhteeseen tai sukulaisuuteen rinnastuva läheinen suhde asianosaiseen. Haastateltavien mukaan lähisuhdeväkivalta-asioissa on tyypillisesti kyse parisuhteessa tapahtuvasta väkivallasta ja harvemmin aikuisesta lapsesta ja vanhemmasta. Alaikäisiä lapsia ja vanhempia koskevat asiat eivät sovellu käsiteltäväksi nopean käsittelyn menettelyyn eivätkä edes kirjalliseen menettelyyn. (Oikeudenkäymiskaari 1734/4, 17 luku 17 §)

Muutamien haastateltavien mukaan lähisuhdeväkivalta voisi sopia nopean käsittelyn menettelyyn, mikäli asiassa on muutakin näyttöä kuin asianomistajan kertomus. Muuta näyttöä voisi olla esimerkiksi todistaja, tallenne puhelusta hätäkeskukseen tai videotallenne. Koska tavoitteena on luoda mahdollisimman selkeä ja yksinkertainen ohjeistus, on nopeaan käsittelyn menettelyn kolmanteen asiaryhmään soveltuvan lähisuhdeväkivalta-asian rajaaminen kuitenkin liian hankalaa ja on selkeämpää rajata se täysin nopean käsittelyn kolmannen asiaryhmän ulkopuolelle.

Keskustellessa haastateltavien kanssa siitä, minkälainen poliisille tehtävän ohjeistuksen tulisi olla, tuli ilmi, että rajausta mietittäessä tulisi huomioida, että poliisille annettava ohjeistus ei voi olla liian pitkä tai liian monimutkainen, koska poliiseilla kuluisi turhaa aikaa ohjeiden lukemiseen ja osa ohjeistuksesta voisi jäädä huomiotta. Se aiheuttaisi sitä, että nopean käsittelyn menettelyyn ohjautuisi liikaa sinne soveltumattomia pahoinpitelyasioita, joka taas aiheuttaisi syyttäjien keskuudessa tuplasti töitä, kun yhteen pahoinpitelyasiaan kuluisi kahden syyttäjän työaikaa. Keskustellessa asiasta haastateltavien kanssa muodostui kuva siitä, minkälainen ohjeistus voisi olla toimiva. Ohjeistuksen tulisi olla mahdollisimman lyhyt, yksiselitteinen mutta kuitenkin niin tarkka, että se ei mahdollistaisi soveltumattomien asioiden liiallista ohjautumista nopean käsittelyn menettelyyn.

6.2.4 Ohje poliisille

Jotta pahoinpitely soveltuu nopean käsittelyn menettelyn kolmanteen asiaryhmään, täytyy sen täyttää kaikki seuraavat kriteerit:

1) vain yksi epäilty
2) vain yksi teko tai yksinkertainen tekokokonaisuus
3) pöytäkirjan sivumäärä ei ylitä 20 sivua.
4) jutussa on korkeintaan yksi asianomistaja ja yksi todistaja
5) rikoksesta epäilty on täysi-ikäinen, ja
6) jutun sovittelu ei ole kesken.
7) kyseessä ei ole lähisuhdeväkivalta.
8) pahoinpitelystä syntyneet vammat ovat tavanomaisia.
9) käytetty väkivalta on ollut lyhytkestoista ja yksinkertaista.
10) epäilty on osittain myöntänyt teon ja/tai teosta on hyvää näyttöä, kuten todistaja, videotallenne tai hätäkeskustallenne.
11) jutussa on kyse lievästä tai perusmuotoisesta pahoinpitelystä.

Syntyneen ohjeen kohdat 1-6 ovat samat, jotka on annettu nopean käsittelyn menettelyn kolmannen asiaryhmän asioista. Kohdat 7-11 on suunniteltu haastattelujen pohjalta rajaamaan nopean käsittelyn menettelyyn soveltuvia pahoinpitelyasioita. Lähisuhdeväkivalta päädyttiin rajaamaan nopean käsittelyn menettelyn ulkopuolelle, koska haastateltavista suurimman osan mielestä se olisi parasta rajata kirjalliseen menettelyyn sopivia asioita lukuun ottamatta kokonaan nopean käsittelyn ulkopuolelle. Pahoinpitelystä syntyneiden vammojen tulisi olla tavanomaisia, koska poikkeukselliset vammat eivät olleet haastateltavien mielestä välttämättä nopeasti käsiteltävissä.

Käytetyn väkivallan tulee olla lyhytkestoista ja yksinkertaista, koska haastateltavat eivät nähneet, että nopeaan käsittelyyn soveltuisi moninaisemmat pahoinpitelyrikokset. Haastateltavat korostivat sitä, että nopean käsittelyn menettelyyn soveltuvassa pahoinpitelyasiassa käytetty väkivalta voi olla hyvin yksinkertaista, kuten yksi lyönti nyrkillä kasvoihin. Kohta yhdeksän on hyvin samantyyppinen kuin kohta kaksi, jossa määritellään, että tulee olla yksi teko tai yksi tekokokonaisuus. Ohjetta muodostettaessa mietittiin paljon, tulisiko kohtien yhdeksän ja kaksi sijasta olla vain yksi kohta,

koska muodostetun ohjeen on tarkoitus koskea vain pahoinpitelyasioita. Kohta kaksi kuitenkin säästettiin selkeyden vuoksi ja kohta yhdeksän luotiin tarkentamaan asiaa juuri pahoinpitelyiden näkökulmasta.

Kohdassa kymmenen määritellään, että epäillyn tulee olla osittain myöntänyt teon ja/tai teosta on hyvää näyttöä, kuten todistaja, videotallenne tai hätäkeskustallenne. Kohta syntyi sen vuoksi, että haastattelujen ja havainnoinnin perusteella sekä pahoinpitelyrikosten suuren massan vuoksi on yksinkertaisinta, että nopean käsittelyn menettelyssä ei käsitellä kovin haastavia tai mahdollisesti paljon aikaa vieviä rikosasioita, joista on huono näyttö ja vastaaja ei myönnä tekoa. Haastatellessa kävi ilmi, että osa tällaisista asioita kuten osa lähisuhdeväkivalta-asioistakin olisi käsiteltävissä nopean käsittelyn menettelyssä, mutta selkeyden vuoksi ne on parempi rajata nopean käsittelyn ulkopuolelle.

Kohta yksitoista syntyi sen vuoksi, että törkeä pahoinpitely ei haastateltavien mukaan sovi nopean käsittelyn menettelyyn. Tämän vuoksi jutussa tulee olla kyse ainoastaan lievästä tai perusmuotoisesta pahoinpitelystä. Nykytilanteessa nopean käsittelyn menettelyyn soveltuvien rikosten rikosnimikeluettelosta löytyy ainoastaan lievä pahoinpitely.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, onko mahdollista tehdä selkeää rajausta sille, minkälainen pahoinpitely voidaan käsitellä nopeassa menettelyssä ja minkälainen ei. Syntynyt rajaus soveltuvista pahoinpitelyistä on melko selkeä, mutta sen toimivuudesta käytännössä ei ole ainakaan vielä tietoa. Tutkimusta tehdessä kuitenkin selvisi, että pahoinpitelyitäkin olisi mahdollista käsitellä nopean käsittelyn menettelyssä ja hahmotelma soveltuvasta ohjeistuksesta saatiin muodostettua, joten tutkimuksen voisi sanoa täyttäneen tarkoituksensa.

Tutkimusta varten haastateltiin ainoastaan yhden viraston nopean käsittelyn menettelyssä toimivia henkilöitä, joten kovin valtakunnallista näkökulmaa ei voi sanoa syn-

tyneen eikä sen vuoksi syntyneen ohjeen voi sanoa palvelevan kuin Sisä-Suomen syyttäjänvirastoa ja yhteistyössä toimivia poliiseja. Sisä-Suomen syyttäjänvirasto on tilastollisesti suoriutunut erittäin hyvin nopean käsittelyn menettelystä eikä sama tilanne ole kaikissa virastoissa. Voisiko tutkimuksen tulos olla erilainen, jos haastateltavia olisi ollut laajemmin eri virastoista?

Opinnäytetyön teoriaosan tarkoituksena oli selvittää lukijalle nopean käsittelyn menettelyä, nopean käsittelyn taustoja ja nopean käsittelyn sisäisiä prosesseja. Teoriaosa on melko laaja, mutta lukijalle kerrotaan siinä kaikki oleelliset asiat liittyen nopean käsittelyn menettelyyn. Teoriaosassa on myös asioita, jotka eivät liity tutkimusongelmaan, mutta ne liittyvät oleellisesti nopean käsittelyn menettelyyn. Opinnäytetyötä suunniteltaessa koko nopean käsittelyn menettelyn kuvaaminen nousi tärkeäksi osaksi työtä ja tästä syystä siihen sisällytettiin myös itse tutkimusongelmaan liittymätöntä materiaalia. Tästä muodostui myös otsikko ”Syyteasioiden nopean käsittelyn menettely Syyttäjälaitoksessa ja pahoinpitelyn soveltuvuus nopean käsittelyn menettelyyn”. Otsikko voisi olla vaihtoehtoisesti myös ”Syyteasioiden nopean käsittelyn menettely Syyttäjälaitoksessa ja pahoinpitelyn soveltuvuus nopean käsittelyn menettelyn kolmanteen asiaryhmään”, mutta se olisi todella pitkä otsikko eikä kolmannen asiaryhmän mainitseminen otsikossa toisi asiasta tietämättömälle lukijalle juurikaan lisäarvoa. Tutkimuksessa ja teoriaosassa kuitenkin korostetaan, että kyseessä on juuri kolmanteen asiaryhmään soveltuvat pahoinpitelyasiat.

Mikäli pahoinpitelyt otetaan tulevaisuudessa osaksi nopean käsittelyn menettelyä, olisi mielenkiintoista tehdä tutkimus siitä, miten tässä työssä muodostunut ohje toimii käytännössä. Ohjautuuko nopean käsittelyn menettelyyn paljon sinne soveltumattomia pahoinpitelyrikoksia? Olisi mielenkiintoista tutkia tilastoa siitä, montako prosenttia pahoinpitelyrikoksista joudutaan ohjaamaan normaaliin menettelyyn sekä minkälaisia syitä normaaliin menettelyyn siirtämiseen on? Lisäksi olisi kiinnostavaa haastatella muutoksen jälkeen nopean käsittelyn menettelyssä toimivia henkilöitä ja kysyä uudelleen heidän mielipidettään siitä, soveltuuko kriteerien avulla rajatut pahoinpitelyrikokset nopean käsittelyn menettelyyn sekä, kuinka tarkasti poliisit ovat onnistuneet noudattamaan ohjeistusta. Pahoinpitelyrikosten soveltuvuutta nopeaan käsittelyyn mietittäessä oli epäilys, että poliisit eivät tunnistaisi soveltuvia pahoinpitelyrikoksia ja sen vuoksi nopean käsittelyn menettelyyn ohjautuisi paljon vääränlai-

sia asioita. Tämän vuoksi etenkin soveltuvien ja soveltumattomien ohjautumisen tutkiminen olisi mielenkiintoista.

Toinen mahdollinen jatkotutkimusehdotus koskisi valtakunnallista näkökulmaa, koska tutkimus on nyt toteutettu vain yhden viraston näkökulmasta. Valtakunnallisesti ajatellen olisi mielenkiintoista tietää, tulisiko tutkimuksen tuloksesta erilainen, jos huomioon otettaisiin kaikkien virastojen mielipiteet. Olisi myös kiinnostavaa tehdä tutkimusta siitä, miksi nopean käsittelyn menettelyn tilastoissa on eri virastojen kesken niin suuria eroja. Mitä eri virastoissa tehdään eri tavalla ja miksi? Miten toimintaa voisi yhtenäistää niin, että syntyneet tulokset olisivat yhtenäisempiä?

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0 4. uud. p. Tampere: Vastapaino.

Ervasti, K. 2004. Empiirinen oikeustutkimus. Lindfors, H. julkaisussa ”Empiirinen tutkimus oikeustieteessä”. Helsinki.

Esitutkintalaki. 2011. L 805/2011 muutoksineen.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.

Frände, D., Matikkala, J., Tapani, J., Tolvanen, M., Viljanen, P. & Wahlberg, M. 2006. Keskeiset rikokset. Edita Prima Oy. Helsinki.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Syyttäjälaitoksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. 2018. HE 17/2018.

Heinonen, O., Koskinen, P., Lappi-Seppälä, T., Majanen, M., Nuotio, K., Nuutila, A-M. & Rautio, I. 1999. Rikosoikeus. WSLT.

Hiivala, A. 2017. Nopeasti käsiteltävät asiat –diaesitys sisäiseksi ohjeeksi. 17.11.2017.

Hiivala, A. 2019. Nopean käsittelyn tiiminvetäjien kokousdiat. Tiiminvetäjien kokous 13.5.2019 Valtakunnansyyttäjänvirastossa.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu : teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaedemus Helsinki University Press.

Jokela, A. 2012. Oikeudenkäynti. II, Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu. Helsinki : Talentum.

Käräjäoikeudet. 2018. Asianosaiset. 19.6.2018. https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index/rikosasiat/asianosaiset.html

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa. 1997. L 11.7.1997/689 muutoksineen.

Laki sakon ja rikesakon määräämisestä. 2010. L 754/2010 muutoksineen.

Laki Syyttäjälaitoksesta. 2019. L 32/2019.

Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta. 2005. L 9.12.2005/1015

Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Talentum.

Oikeudenkäymiskaari. 1734. L 1.1.1734/4 muutoksineen.

Oikeuslaitoksen tiedote uudesta rikosasioiden nopean käsittelyn käyttöönotosta syyttäjänlaitoksessa. 11.1.2018.
https://oikeus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2018/01/uusirikosasioidennopeakasittelykayttoonsyyttajalaitoksessa.html

Pitkäranta, A. 2009. Laadullisen tutkimuksen tekijälle.

Raija Toiviainen. 2018. Syyttäjälaitoksen 8.6.2018 pidetty henkilöstöinfo.

Rikoslaki. 1889. L 19.12.1889/39 muutoksineen.

Sisä-Suomen syyttäjänviraston sisäinen ohje sähköisesti saapuvien asioiden käsittelystä nopeassa käsittelyssä. 12.7.2018.

Sisä-Suomen syyttäjänviraston sisäinen ohjeistus nopeaan menettelyyn sopivista rikosasioista. 27.8.2018.

Sisä-Suomen syyttäjäviraston sisäinen tilasto nopean käsittelyn menettelystä. 15.2.2019.

Sisä-Suomen syyttäjäviraston sisäinen tilasto nopean käsittelyn menettelystä pois siirretyistä asioista. 3.5.2019.

Syyttäjälaitoksen julkaisu syyttäjän tehtävistä. 20.9.2017.
https://oikeus.fi/syyttaja/fi/index/syyttajalaitos/syyttajantehtavat.html

Syyttäjälaitoksen sisäinen tilasto. 9.5.2019.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Sovittelupalvelut. 29.8.2018.

Tolvanen, M. & Kukkonen, R. 2011. Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet. Talentum.

Valtakunnansyyttäjänvirasto. 2013. Esitutkintayhteistyötä koskeva ohje. Julkaisusarja nro 7. Helsinki.
https://www.valtakunnansyyttajanvirasto.fi/material/attachments/valtakunnansyyttajanvirasto/vksvliitetiedostot/julkaisusarja/6INH2xNvT/7_Esitutkintayhteistyota_koskeva_ohje.pdf

Valtakunnansyyttäjänvirasto. Syyttäjälaitoksen organisaatiouudistus. 10.1.2019.
https://www.valtakunnansyyttajanvirasto.fi/fi/index/ajankohtaista/syyttajalaitoksenuudistaminen.html

Valtakunnansyyttäjänviraston päätös. 2015. Asiayhteydessä toisiinsa olevien rikosasioiden kirjaaminen. 15.10.2015. Dnro 25/31/15.

Valtakunnansyyttäjänviraston linjauspäätös. 2017. Syyteasioiden nopean käsittelyn menettely syyttäjänlaitoksessa. 19.6.2017. Dnro 022/35/16.

Valtakunnansyyttäjänviraston päätös. 2018. Rikosasioiden nopea käsittely. 28.9.2018. Dnro 022/35/16.

Valtakunnansyyttäjänviraston tiedote. 2018. Uusi rikosasioiden nopea käsittely käyttöön syyttäjälaitoksessa. 11.1.2018.